

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

महाराष्ट्र राज्याचे मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण,
राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र आणि प्रकटीकरणे

२०१७-२०१८

**MEDIUM TERM FISCAL POLICY,
FISCAL POLICY STRATEGY STATEMENT AND
DISCLOSURES FOR MAHARASHTRA
2017-2018**

वित्त विभाग

Finance Department

2017

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशिल	पृष्ठ क्रमांक
१	अनुपालन विषयक निवेदन	१
२	नमुना क-१ — मध्यम मुदतीच्या राजकोषीय धोरणाचे विवरणपत्र	३
३	नमुना क-२ — राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र	७
४	प्रकटीकरणे	१५

अनुपालनविषयक निवेदन

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ (सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. १६) च्या कलम ३ नुसार राज्य शासनाने राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहासमोर, प्रत्येक आर्थिक वर्षी, राजकोषीय धोरणाची खालील नमूद दोन विवरणपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे:-

- मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र.
- राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र.

या आवश्यकतेनुसार, वरील दोन विवरणपत्रे राज्य विधानमंडळासमोर सादर करण्यात येत आहेत.

राज्य शासनाच्या राजकोषीय घडामोडींमध्ये अधिकाधिक पारदर्शकतेची शाश्वती देण्यासाठी याबाबतची प्रकटीकरणे लोकहितास्तव सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्यात येत आहेत.

सुधीर मुनगंटीवार
मंत्री, वित्त

दिनांक: १८.०३.२०१७

नमुना क-१

मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र

(नियम ६ पहा)

क. राजकोषीय निर्देशक - राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार आवर्ती लक्ष्ये -

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन नियम, २००६(२००८ च्या सुधारणेसह) च्या नियम ६ अन्वये राजकोषीय व्यवस्थापनासाठीची तीन वर्षांची आवर्ती लक्ष्ये प्रत्येक वित्तीय वर्षात राज्य शासनाने विधिमंडळापुढे मांडणे आवश्यक आहे. लक्ष्ये ठरविताना अर्थव्यवस्थेतील विचलनाच्या अनुषंगाने करावयाची राजकोषीय उपाययोजना लक्षात घेण्यात आलेली आहे.

मागील तीन वर्षांसाठीचे महत्वाचे राजकोषीय निर्देशक, सन २०१७-१८ ची अर्थसंकल्पीय आकडेवारी तसेच आगामी दोन वर्षांसाठीची आवर्ती लक्ष्ये खालील विवरणपत्रात दर्शविली आहेत :-

बाब	प्रत्यक्ष खर्च		अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	सुधारित अंदाज (सु.अं.)	अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	पुढील २ वर्षांसाठीची लक्ष्ये/उद्दिष्टे	
	२०१४-१५	२०१५-१६				२०१८-१९	२०१९-२०
१	२	३	४	५	६	७	८
१. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार महसुली अधिक्य (+)/ तूट(-)	-०.६८	-०.२७	-०.१६	-०.६३	-०.१८	०.००	०.००
२. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार राजकोषीय तूट	१.७९	१.४२	१.५४	२.२२	१.५३	१.३५	१.२६
३. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार कर महसूल	७.४८	७.७३	७.७५	७.५४	७.५१	७.४५	७.३८
४. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण संचित ऋण	१६.५९	१६.२०	१५.७१	१६.३६	१६.२६	१५.८७	१५.४३
५. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण आकस्मिक दायित्वे	०.४६	०.३९	०.३७	०.३३	०.२७	०.२३	०.१८
६. महसुली जमेच्या टक्केवारीनुसार आकस्मिक दायित्वे	५.००	४.२०	३.६६	३.४५	२.८५	२.४०	१.९७
७. महसुली जमेच्या टक्केवारीनुसार व्याज प्रदान	१४.४९	१३.९३	१२.७८	१३.१०	१२.७३	१२.६६	१२.५६

टीप : i) राज्य स्थूल उत्पन्न हे सन २०११-१२ पासूनच्या नवीन मालिकेनुसार चालू किंमतीवर आधारीत आहे.

ii) एकूण अदत्त दायित्वांमध्ये स्थिर विनिमय दराने बाहय सार्वजनिक कर्ज अंतर्भूत आहे; प्रक्षेपणासाठी स्थिर विनिमय दर ग्राह्य धरण्यात आला आहे.

ख : कार्याचे विश्लेषण व महत्वाच्या प्रक्षेपित राजकोषीय निर्देशकांची आधारभूत गृहितके-

सन २०१४-१५ व २०१५-१६ ची प्रत्यक्ष आकडेवारी, सन २०१६-१७ चे अर्थसंकल्पीय व सुधारीत अंदाज, सन २०१७-१८ चे अर्थसंकल्पीय अंदाज, सन २०१८-१९ व सन २०१९-२० चे प्रक्षेपण मागील पृष्ठावरील विवरणपत्रात दर्शविण्यात आलेले आहेत.

i. राजकोषीय तुट - सन २०१५-१६ मध्ये राजकोषीय तुट राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या १.४२% होती. सन २०१६-१७ मध्ये राजकोषीय तुटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज १.५४ % होते तर सुधारीत अंदाज २.२२% इतके आहेत. पावसाची स्थिती समाधानकारक असेल व आर्थिक वाढीसाठी पोषक वातावरण असेल ज्यामुळे गतीमान आर्थिक वृद्धी साध्य होईल असे गृहीत धरून सन २०१७-१८ साठीचे राजकोषीय तुटीचे १.५३% असे आशावादी उद्दीष्ट निश्चित केलेले आहे.

ii. महसुली तुट - सन २०१५-१६ मध्ये महसुली तुट राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या -०.२७ % होती. सन २०१६-१७ मध्ये महसुली तुटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज -०.१६% होते तर सुधारीत अंदाज -०.६३% इतके आहेत. सन २०१७-१८ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार महसुली तुट राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या -०.१८ % राहणे अपेक्षित आहे.

iii. कर महसूल - महसुली जमेचा विचार करावयाचा झाल्यास, सन २०१५-१६ मध्ये कर महसूल ७.७३% होता. सन २०१६-१७ मध्ये कर महसुलाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज ७.७५% होते जे खाली घसरून सुधारीत अंदाज ७.५४ % इतके झाले आहेत. सन २०१७-१८ करिता निव्वळ कर महसुलाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज ७.५१ % इतके निश्चित करण्यात आले आहेत.

iv. व्याज प्रदान - सन २०१५-१६ मध्ये व्याजाचे प्रदान १३.९३% होते. सन २०१६-१७ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार व्याजाचे प्रदान १२.७८% होते तर सुधारीत अंदाजानुसार ते १३.१०% इतके राहणे अपेक्षित आहे.

ग : राजकोषीय दृष्टीक्षेप -

(१) मागील तीन वर्षांमध्ये राज्यातील काही भागात असलेली दुष्काळी परिस्थिती व अवेळी पडणा-या पावसामुळे आपत्ती निवारणार्थ तसेच पीक नुकसानीसाठी मोठ्या प्रमाणावर निधी उपलब्ध करून द्यावा लागलेला आहे. अशा पार्श्वभूमीवर सन २०१६-१७ च्या आर्थिक वर्षाची सुरुवात झाली. शासनाचे विविध लोकाभिमुख निर्णय उदा. स्थानिक संस्था कर रद्द करणे, सार्वजनिक खाजगी सहभागांतर्गत रस्त्यावरील वसुल करण्यात येणारा पथकर काही मार्गांवरून रद्द करणे यामुळे राज्याच्या तिजोरीवरील आर्थिक भार वाढला आहे. त्याचबरोबर कृषि क्षेत्रातील घटलेल्या वृद्धीदराचाही परिणाम राज्याच्या अर्थव्यवस्थेवर झाला. सन २०१७-१८ मध्ये राज्याच्या आर्थिक वृद्धीचा दर वाढावा यासाठी सर्वतोपरी प्रयत्न करण्यात येत आहेत.

(२) "वस्तु व सेवा कर प्रणालीची" अंमलबजावणी सन २०१७-१८ पासून होणे अपेक्षित आहे. या करप्रणालीच्या अंमलबजावणीनंतर राष्ट्रीय पातळीवर एकच बाजारपेठ विकसित होईल. या करप्रणालीत करावरील कराचा बोजा कमी होणार असल्याने वस्तु व सेवा यांच्या किंमती कमी होतील. या करप्रणालीमुळे देशाच्या स्थूल राष्ट्रीय उत्पन्नमध्ये १ ते २ टक्के वाढ होण्यास मदत होईल. त्यामुळे देशाच्या अर्थव्यवस्थेस चालना मिळेल. केंद्र शासन कर प्रणालीच्या अंमलबजावणी अंतर्गत राज्यांना पाच वर्षांपर्यंत होऊ शकणा-या नुकसानीची भरपाई करणार आहे.

(३) महावितरण कंपनीची कार्यक्षमता व आर्थिक क्षमता वाढविण्यासाठी उदय योजनेद्वारे रु. ४५५९.७५ कोटी कर्ज उपलब्ध करून दिले आहे. प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजने अंतर्गत सिंचन क्षेत्र वाढविण्यासाठी नाबार्ड (LTIF) द्वारे रु. १२,७७३ कोटी इतके कर्ज २६ अपूर्ण प्रकल्प प्राधान्याने पूर्ण करण्यासाठी उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. याशिवाय पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी हायब्रीड ॲन्युईटीच्या माध्यमातून दहा हजार कि.मी. लांबीचे रस्ते उभारण्यासाठी रु. ३०,००० कोटी उपलब्ध करून दिले जाणार आहेत. तसेच ग्रामीण भागातील रस्त्यांची दर्जोन्नती करणे व नवीन जोडण्या उभारण्यासाठी मुख्यमंत्री ग्रामसडक योजनेच्या माध्यमातून निधी उपलब्ध करून दिला जाणार आहे.

(४) मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण यांच्यामार्फत राबविण्यात येत असलेले विविध मेट्रो प्रकल्प, मुंबई ट्रान्स हार्बर लिंक प्रकल्प तसेच महाराष्ट्र मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन मार्फत राबविण्यात येणा-या मुंबई, पुणे व नागपूर मेट्रो प्रकल्पांसाठी बहुपक्षीय / द्विपक्षीय वित्तीय संस्थांकडून व्यवसायिक कर्ज उभारणे अपेक्षित आहे. या प्रकल्प खर्चात कोणतीही वाढ न होता विहित

मुदतीत पूर्ण करण्याचा प्रयत्न असून राज्य शासनावर वित्तीय दायित्व निर्माण न करता हे प्रकल्प पूर्ण करण्याची अपेक्षा आहे.

(५) मेक इन इंडिया सप्ताहामध्ये राज्य शासनाने विविध क्षेत्रातील सामंजस्य करार केले असून त्यातून मोठी गुंतवणूक व रोजगार निर्मिती शक्य होणार आहे. व्यवसायांचे / उद्योगांचे सुलभीकरण या अंतर्गत शासनाने उद्योग उभारण्यासाठी परवान्यांची संख्या कमी केली आहे. तसेच “मैत्री” सुविधा कक्षाच्या माध्यमातून एक खिडकी योजना सुरु केली आहे. या कक्षात ऑनलाईन अर्ज स्वीकारण्यात येत आहेत. उद्योग क्षेत्रातील गुंतवणुकीकरीता झालेल्या सामंजस्य करारामुळे रोजगार निर्मिती अपेक्षित असून त्यामुळे अर्थव्यवस्था पुनरुज्जीवीत होण्यास मदत होईल.

(६) राज्यात सन २०१६-१५ पासून “जलयुक्त शिवार अभियान” हा अत्यंत महत्वाकांक्षी कार्यक्रम राबविण्यात येत असून या कार्यक्रमांतर्गत दरवर्षी ५,००० याप्रमाणे पाच वर्षात २५,००० गांवे पाणी टंचाईमुक्त करण्याचे निश्चित करण्यात आले आहे. या कार्यक्रमांतर्गत सन २०१५-१६ मध्ये ६२०२ गावांची तर सन २०१६-१७ मध्ये ५,२८२ गावांची निवड करण्यात आली असून या गावांमध्ये करण्यात आलेल्या विविध जल संधारणाच्या कामांमुळे मोठ्या प्रमाणावर पाणीसाठ्याची क्षमता तसेच संरक्षित सिंचन क्षमता निर्माण झालेली आहे. यामुळे ही गांवे अवर्षण मुक्त होण्यास मदत होणार आहेत.

(७) सन २०१०-११ मध्ये निवृत्तीवेतनावरील खर्चाची महसुली जमेशी टक्केवारी ९.३४% होती. सन २०१६-१७ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार निवृत्तीवेतनाची महसुली जमेशी टक्केवारी ११.०४% अपेक्षित आहे. सदर वाढ ही सहाय्या वेतन आयोगाच्या शिफारशीनुसार निवृत्तीवेतनातील फरक ५ हप्त्यांमध्ये अदा केल्यामुळे झालेली आहे. महालेखापाल यांचे वित्तीय लेखे पाहता सन २०११-१२ या वित्तीय वर्षात निवृत्तीवेतनातील वार्षिक वाढ १८.२३% असून ती सन २०१५-१६ मध्ये ७.५६% पर्यंत खाली आली आहे. सन २००५ पासून राज्य शासनाने नवीन परिभाषित अंशदायी निवृत्तीवेतन योजना लागू केल्यामुळे शासनाचे निवृत्तीवेतनाचे दायित्व कमी होत आहे.

नमुना क-२

राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र (नियम ७ पहा)

क. राजकोषीय धोरणाचा आढावा :

१) हवामान अनुकूल कृषि प्रकल्प (Project on Climate Resilient Agriculture)

हवामानातील लक्षणिय बदलांमुळे राज्यात दुष्काळ, तीव्र पाणीटंचाई, अतिवृष्टी यांसारखी आव्हाने निर्माण झाली आहेत. त्यामुळे कृषि उत्पादन व उत्पादकतेत मोठ्या प्रमाणात घट होऊन कृषि विकासाचा दर लक्षणियरित्या घटू शकतो. तसेच शेतक-यांमध्ये तणाव व भितीचे वातावरण निर्माण होऊ शकते. या नैसर्गिक आव्हानाला सामोरे जाण्याबरोबरच कृषि क्षेत्र आणि शेतक-यांना सक्षम करण्यासाठी विदर्भ व मराठवाड्यातील ४,००० दुष्काळग्रस्त गावांमध्ये तसेच विदर्भातील पूर्णा नदीच्या खो-यामधील खारपाण पट्ट्यातील सुमारे ९०० गावांमध्ये जागतिक बँकेच्या अर्थसहाय्याने हवामान अनुकूल कृषि प्रकल्प (Project on Climate Resilient Agriculture) हाती घेण्यात आला आहे.

२) जलसंपदा विभागाच्या २६ सिंचन प्रकल्पांसाठी नाबार्ड कर्ज (LTIF)

केंद्र शासनाकडून प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजनेच्या माध्यमातून वेगवर्धित सिंचन लाभ कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांना कर्ज/ अर्थसहाय्य प्राप्त होत आहे. देशातील वेगवर्धित सिंचन लाभ योजनेतील २६ सिंचन प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी केंद्र शासनाने दिनांक २७ जुलै, २०१६ च्या मंत्रिमंडळ बैठकीत नाबार्डच्या माध्यमातून दीर्घ मुदत सिंचन द्रव्यनिधी (Long Term Irrigation Fund) निर्माण करून त्याद्वारे अपूर्ण सिंचन प्रकल्प पूर्ण करण्याचा निर्णय घेतला आहे. सदर २६ सिंचन प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतर राज्याची ५.६ लक्ष हेक्टर क्षेत्र सिंचन क्षमता वाढणार आहे.

३) राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान व राष्ट्रीय कृषि विकास योजना

महाराष्ट्रातील बहुतांश शेती पावसावर अवलंबून आहे. पावसाच्या अनिश्चिततेमुळे तसेच इतर कारणांमुळे होणारी पिकांची हानी याकरीता पीक विमा योजनांची अंमलबजावणी याबरोबरच शेतीची उत्पादकता वाढविण्यासाठी राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान व राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेची प्रभावी अंमलबजावणी कृषि विभागामार्फत सुरु झाली आहे.

४) “उदय योजना” [Ujwal Discom Assurance Yojna (Uday)]

केंद्र शासनाने देशातील सर्व राज्यांतील महावितरण कंपन्यांची कार्यक्षमता व आर्थिक क्षमता वाढविण्यासाठी “उदय योजना” जाहीर केली आहे. सदर योजनेद्वारे महावितरण कंपनीकडे दि. ३०.०९.२०१५ रोजी असणा-या मध्यम व लघु मुदतीच्या कर्ज रकमेच्या ७५% म्हणजेच रु. ४९५९.७५ कोटींचे Non SLR रोखे सन २०१६-१७ मध्ये राज्य शासनमार्फत उभारून सदर रक्कम महावितरणला अदा करण्यात आली आहे. या योजनेद्वारे सन २०१८-१९ पर्यंत AT & C Loss कमी करण्याचे उद्दीष्ट ठेवण्यात आले आहे.

५) आर्थिक वर्ष सन २०१७-१८ पासून योजनांतर्गत व योजनेतर खर्चाचे विलिनीकरण

प्रशासकीय सुधारणा आयोग व डॉ. रंगराजन यांच्या अध्यक्षतेखालील उच्चस्तरीय तज्ञ समितीने अर्थसंकल्पातील योजनांतर्गत व योजनेतर खर्चाचे एकत्रीकरण करण्याची शिफारस केली आहे. त्यानुसार केंद्र शासनाने सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षापासून योजनांतर्गत व योजनेतर खर्चाचे एकत्रीकरण करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

बदलत्या परिस्थितीत केंद्र शासनाच्या धर्तीवर आर्थिक वर्ष सन २०१७-१८ पासून योजनांतर्गत व योजनेतर खर्चाचे विलिनीकरण करण्याचा निर्णय महाराष्ट्र शासनाने घेतलेला आहे.

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २०२ नुसार “वार्षिक वित्तीय विवरणपत्र” म्हणजेच वार्षिक अर्थसंकल्पात खर्चाचे “महसुली” व “इतर खर्च” असे विभाजन दर्शविणे बंधनकारक आहे. खर्चाचे “योजनांतर्गत” व “योजनेतर” अशी विभाजनाची संविधानिक तरतूद नसून ती एक प्रकारची प्रशासकीय व्यवस्था आहे.

अशा परिस्थितीत सन २०१७-१८ च्या अर्थसंकल्पातून विधानमंडळास सादर होणा-या अर्थसंकल्पीय प्रकाशनांमध्ये योजनांतर्गत व योजनेतर असे दर्शविले जाणारे विभाजन आता बंद करावे व “महसुली” व “इतर (भांडवली, ऋण) खर्च” असे विभाजन दर्शविण्यात यावे असा निर्णय घेतला आहे.

६) महसुली अधिक्त्य/तुट - १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार सन २०१५-१६ ते सन २०१९-२० या कालावधीत महसुली अधिक्त्य असले पाहिजे अशी शिफारस आहे. सन २०१२-१३ मध्ये महसुली अधिक्त्य होते. तथापि, नैसर्गिक आपत्ती व इतर वाढत्या दायित्वांमुळे सन २०१३-१४ नंतर महसुली अधिक्त्य राखता आलेले नाही. सन २०१३-१४ या वित्तीय वर्षामध्ये ०.३४ % महसुली तुटीमुळे राष्ट्रीय अल्पबचत निधी कर्जावर १३ व्या

वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार देण्यात आलेली व्याजातील सवलत रु.४४७ कोटी केंद्र शासनाला परत करावी लागणार आहे.

- ७) **अनुदान (आर्थिक मदत)** - सन २०१६-१७ मध्ये शासनाच्या काही लोकाभिमुख निर्णयांमुळे जसे सार्वजनिक खाजगी सहभागांतर्गत रस्त्यावरून गोळा करण्यात येणारा पथकर काही मार्गावर (रस्त्यांवर) रद्द केल्यामुळे शासनाच्या तिजोरीवर भार वाढला आहे. त्याचबरोबर स्थानिक संस्था कर रद्द करणे, वीज शुल्कातील सवलतीमुळे द्यावे लागणारे अर्थसहाय्य यामुळे वित्तीय भार वाढत चालला आहे.
- ८) **महसुलातील घट** - कृषि क्षेत्राच्या वाढीचा दर घटल्यामुळे त्याचा राज्याच्या अर्थव्यवस्थेवर परिणाम झाला आहे. सन २०१६-१७ साठी अपेक्षित असलेला "जमीन महसूल, राज्य उत्पादन शुल्क, मुद्रांक व नोंदणी फी" यामध्ये घट होण्याची येण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. तसेच जलसंपदा विभागाने १७ नोव्हेंबर, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये मोठ्या, मध्यम व लहान पाटबंधारे प्रकल्पांतर्गत जमा होणा-या सिंचन व बिगर सिंचन पाणीपट्टीच्या रकमा संबंधित महामंडळांकडे जमा करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. त्यामुळेही शासकीय लेख्यामध्ये "०७००, ०७०१ व ०७०२" या लेखाशिर्षाखाली जमा होणा-या महसुलामध्ये मोठी घट होणार आहे.
- ९) **सातवा वेतन आयोग** - केंद्र शासनाकडून सन २०१६-१७ या वित्तीय वर्षात "सातव्या वेतन आयोगाची" अंमलबजावणी करण्यात आली आहे. "सातव्या वेतन आयोगाची" राज्यात अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने राज्य शासनाने शासन निर्णय क्र. वेपूर-१२१६/प्र.क्र. ५८/सेवा-९, दिनांक १७.१.२०१७ नुसार राज्य वेतन सुधारणा समितीची स्थापना करण्यात आली आहे. सदर समितीच्या शिफारशीच्या अनुषंगाने राज्यात ७व्या वेतन आयोगाची अंमलबजावणी करण्याची बाब विचारात घेता, राज्यावर येणारा अतिरिक्त वित्तीय भार हाताळण्यासाठी राज्यास त्यादृष्टीने तयारी करावी लागणार आहे.
- १०) **बांधिल खर्चातील वाढ** - वेतन, निवृत्तीवेतन, व्याज यांसारख्या बांधिल खर्चांमध्ये सातत्याने वाढ होत असून त्यामुळे महसुली तूट वाढत आहे. याचाच परिणाम होऊन भांडवली खर्चात आवश्यक त्या प्रमाणात वाढ करता येत नाही, ही चिंतेची बाब झाली आहे. करामध्ये अथवा करेतर महसुलामध्ये वाढ करण्यास असलेल्या मर्यादा विचारात घेता राज्यामध्ये गुंतवणुकीस सुयोग्य वातावरण निर्माण करणे, अनुत्पादक खर्चास आळा घालणे, हाती घेतलेले प्रकल्प वेळेत पूर्ण करणे जेणेकरून राज्याच्या आर्थिक वाढीस हातभार लागेल, असे ठरविण्यात आले आहे.

ख. आगामी वित्तीय वर्षासाठीचे राजकोषीय धोरण :

१. कर विषयक धोरण

- १.१ स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या तुलनेत खर्चामध्ये (अनुत्पादक खर्चामध्ये) कपात करणे व त्याचवेळी कर महसुलामध्ये स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या तुलनेत वाढ करून सुसुत्रता आणणे या दोन महत्त्वाच्या बाबींवर राज्याच्या राजकोषीय धोरणाचे लक्ष्य साध्य करणे अवलंबून असते.
- १.२ त्यामुळे राजकोषीय धोरणाचे लक्ष्य साध्य करण्यासाठी करविषयक धोरणे हा महत्त्वाचा भाग आहे. वस्तु व सेवा कर अमंलबजावणी नंतर कर वाढीचे अधिकार वस्तु व सेवा कर परिषदेला असल्यामुळे भविष्यात महसुली कर वाढविण्याला मर्यादा राहतील.
- १.३ त्यामुळे एकूण महसुलातील करेतर महसुलाचा वाटा वाढविण्यावर भर देणे आवश्यक आहे. त्यानुसार सर्व विभागांतर्गत अस्तित्वातील फी/दंड यांचे दर वाढविण्याबाबत लक्ष्य ठेवण्यात येत आहे.
- १.४ त्याचबरोबर वसूल न झालेल्या कर महसुलाच्या वसुलीच्या माध्यमातून अतिरिक्त साधनसंपत्ती उभारण्यावर भर देण्यात येत आहे. अभय योजनेच्या माध्यमातून थकीत करांच्या वसुलीसाठी प्रयत्न करण्यात येत आहे.

२. खर्च विषयक धोरण (सन २०१७-१८)

- २.१ राज्य शासनामार्फत चालू असलेले प्रकल्प वेळेत पूर्ण करण्याकडे प्राधान्याने लक्ष देणे,
- २.२ अपूर्ण प्रकल्प वेळेत पूर्ण करण्यासाठी प्राधान्यक्रम ठरवून तरतूद करणे,
- २.३ शासनाच्या सर्व विभागांतर्गत आकृतीबंधाचा आढावा घेणे,
- २.४ राज्य शासनामार्फत दिले जाणारे अर्थसहाय्य व सहायक अनुदान याच्या धोरणांमध्ये सुसुत्रता आणणे,
- २.५ प्रत्येक योजना /प्रकल्पांसाठी उपलब्ध करून दिलेल्या निधीचा विनियोग पूर्णपणे केला जाईल यावर काळजीपूर्वक लक्ष देणे,
- २.६ प्रकल्प /योजनांचा निधी दीर्घकाळ स्वीय प्रपंजी लेखे/ बँक खात्यांमध्ये विनावापर राहणार नाही याबाबत धोरण ठरविणे,
- २.७ वैयक्तिक लाभाच्या योजना आधार संलग्न करणे, तसेच लाभार्थ्यांच्या खात्यांवर लाभाचे थेट हस्तांतरण करणे,

३. शासकीय ऋण उभारणी, शासकीय कर्ज वितरण व गुंतवणूक

१४ व्या वित्त आयोगाने वित्तीय तुटीची मर्यादा पुढील प्रमाणे निश्चित केली आहे.

- ३.१ राज्य शासनाला ३% च्या मर्यादेत वार्षिक कर्ज उभारणी करता येईल.
- ३.२ राज्य शासनाने कर्जाचे राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण २५%च्या आत ठेवणे आवश्यक आहे. सन २०१५-१६ मध्ये राज्यावरील प्रत्यक्ष संचित दायित्वाचे राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण १६.२०% आहे.
- ३.३ राज्य शासनाचे कर्जावरील व्याजाचे महसुली जमेशी प्रमाण १०%च्या आत ठेवणे आवश्यक आहे. याचे सन २०१५-१६ मध्ये महसुली जमेशी प्रमाण १३.९३% आहे.
- ३.४ जर राज्य शासनाने उपरोक्त अटीपैकी एका अटीची पूर्तता केल्यास ०.२५% अतिरिक्त कर्ज उभारणी करता येईल. दोन्ही अटींची पूर्तता केल्यास राज्य शासनाला एकूण ३.५% च्या मर्यादेत वार्षिक कर्ज उभारणी करता येईल. तथापि या करीता राज्याची महसुली तुट शुन्य टक्यावर आणणे बंधनकारक करण्यात आले आहे सन २०१५-१६ या वित्तीय वर्षातील महसुली तुटीचे राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण ०.२७ % इतके आहे. त्यामुळे शासनाला ३% च्या मर्यादेत कर्ज उभारणी करावी लागणार आहे!

४ आकस्मिक व इतर दायित्वे

- ४.१ महाराष्ट्र हमी कायदा १९६४ नुसार हमी देण्यास कोणतीही मर्यादा ठेवलेली नाही त्यामुळे आकस्मिक दायित्वाला मर्यादा नाही. या हमी कायदानुसार सहकार, पणन, सामाजिक न्याय, कृषि व इतर प्रकल्पांना हमी देण्यात आली आहे. राज्याच्या आकस्मिक दायित्वात सातत्याने व नियमितपणे घट झालेली दिसून येत असली तरी हमी देण्याबाबत मर्यादा घालणे आवश्यक वाटते.
- ४.२ या अनुषंगाने राष्ट्रीय स्तरावर सर्वसमावेशक हमी कायदा व नियम तयार करण्यात येत असून राज्यावरील आकस्मिक दायित्वांबाबत नियंत्रण व उपाययोजना सुचविण्यासाठी रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया यांनी अपर मुख्य सचिव (वित्त), महाराष्ट्र शासन यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली आहे.
- ४.३ सहकारी क्षेत्रातील संस्थांना व इतर महामंडळांना दिल्या जाणा-या शासन हमीच्या लेख्यांचा ताळमेळ कर्ज देणा-या संस्थांच्या लेख्यांशी घालण्याचे उद्दीष्ट ठरविण्यात आलेले आहे.

४.४ राज्य शासनाच्या सर्व कर्मचा-यांचे परिभाषित अंशदायी निवृत्ती योजनेचे लेखे व निधी नॅशनल सिव्क्युरिटीज डिपॉझिटरी लिमिटेड या केंद्रिय अभिलेख नोंदणी संस्थेकडे वर्ग करण्यात आला आहे. तथापि, अनुदानित संस्था, कृषि विद्यापीठे, स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील कर्मचा-यांचे लेखे अद्ययावत करुन तोही निधी केंद्रिय अभिलेख नोंदणी संस्थेकडे लवकरात लवकर वर्ग करण्याचे उद्दीष्ट ठरविण्यात आले आहे., जेणेकरुन भविष्यातील याविषयीचे शासनाचे दायित्व कमी होईल.

४.५ सहाय्या वेतन आयोगामुळे करण्यात आलेली वेतन सुधारणा व वेतनातील त्रुटी या अनुषंगाने येणारे दायित्व याशिवाय न्यायालयीन निर्णयांच्या अनुषंगाने विशेषतः कंत्राटी तत्त्वावरील तात्पुरत्या नियुक्त्यांच्या अनुषंगाने सेवाविषयक बाबी, तदर्थ पदोन्नती, सुधारीत आश्वासित प्रगती योजना यामुळे मोठ्या प्रमाणावर आकस्मिक दायित्व वाढल्याच्या घटना सतत घडत आहेत. न्यायिक कारवाईच्या परिणामी आकस्मिक दायित्वाची प्रकरणे हाताळण्यासाठी सुनियोजित उपाययोजना करावी लागत आहे. राज्यावर, राज्य वेतन सुधारणा समितीच्या अहवालानंतर सातव्या वेतन आयोगाच्या शिफारशीची अंमलबजावणी करण्याने भविष्यात दायित्व येणार आहे.

५. आगामी वर्षासाठी धोरणांचा व्यूहरचनात्मक प्राधान्यक्रम

५.१ आर्थिक वृद्धीदरात वाढ - पायाभूत सुविधांबरोबरच सिंचन क्षेत्राच्या विकासास प्राधान्य देऊन राज्यात गुंतवणूक योग्य वातावरण निर्माण करण्यास चालना देणे व त्यायोगे आर्थिक वृद्धीदरात वाढ करुन अर्थव्यवस्था अधिक सुदृढ करणे हे सन २०१७-१८ चे राज्याचे उद्दीष्ट आहे.

५.२ करेतर महसुलाचा हिस्सा वाढविणे - वस्तु व सेवा कराच्या अंमलबजावणीनंतर, महसुलात वाढ करण्यासाठी करेतर महसूल वाढविणे हाच महत्वाचा मार्ग राहणार असल्याने सध्या एकूण महसुली जमेशी करेतर महसुलाचा हिस्सा १२% एवढा असून तो वाढविण्याचे उद्दीष्ट ठरविण्यात आले आहे.

५.३ अर्थसहाय्य व सहायक अनुदान धोरणामध्य सुसुत्रता -राज्य शासनामार्फत दिले जाणारे अर्थसहाय्य व सहायक अनुदान याच्या धोरणामध्ये सुसुत्रता आणण्याचे उद्दीष्ट ठरविणे.

५.४ अखर्चित निधी बाबत धोरण - स्थानिक स्वराज्य संस्था, सार्वजनिक उपक्रम यांच्या स्वतःकडील तसेच शासकीय अनुदानाच्या रकमा बँक तसेच स्वीय प्रपंजी लेख्यांमध्ये दीर्घकाळ अखर्चित असून हा अखर्चित निधी ज्या उद्देश्यासाठी उपलब्ध करुन दिला आहे, त्या उद्देशासाठी तातडीने वापरला जाईल यासाठी नियंत्रण आणणे व धोरण ठरविणे,

- ५.५ राज्याच्या राजकोषीय धोरणाची उद्दीष्टे साध्य करण्यासाठी आवश्यकतेनुसार सुधारणा करणे हे पुढील धोरण राहिल.
- ५.६ सेवा व हमी कायद्याच्या प्रभावी अंमलबजावणीद्वारे शासनाची जनमानसातील प्रतिमा उंचावणे तसेच माहिती तंत्रज्ञानाचा शासन सेवेतील वापर वाढवून पदनिर्मिती सिमीत व नियंत्रित ठेवता येईल.
- ५.७ शासनाच्या विविध योजनांद्वारे लाभार्थ्यांना दिला जाणारा लाभ आधार शी संलग्न करून DBT द्वारे (थेट लाभ हस्तांतरण) हस्तांतर करणे. उच्च व तंत्रशिक्षण संस्थांमधील विद्यार्थ्यांना दिली जाणारी शिष्यवृत्ती आधार व उपस्थितीशी संलग्न करून DBT द्वारे (थेट लाभ हस्तांतरण) विद्यार्थ्यांच्या खात्यावर वर्ग करणे, यामुळे फक्त अनुज्ञेय लाभार्थ्यांनाच लाभ दिला जाईल.
- ५.८ महावितरण (MSEDCL) कंपनीची कार्यक्षमता व आर्थिक क्षमता वाढविण्यासाठी "उदय" योजनेद्वारे महावितरणला रु. ४९५९.७५ कोटींचे Non SLR रोखे उभारून दिले आहेत. प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजनेंतर्गत कृषि क्षेत्रातील गुंतवणूक व सिंचन सुविधा याद्वारे राज्याची अर्थव्यवस्था सक्षम करण्यासाठी नाबार्ड (LTIF) द्वारे रु. १२,७७३ कोटींचे कर्ज उपलब्ध होणार असून २६ अपूर्ण प्रकल्प प्राधान्याने पूर्ण करण्यात येतील. हायब्रीड ॲन्युईटीच्या माध्यमातून दहा हजार कि.मी. लांबीच्या रस्ते उभारणीसाठी रु. ३०,००० कोटी उपलब्ध होणार आहेत. तसेच मुख्यमंत्री ग्राम सडक योजनेच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील ३०,००० कि.मी लांबीच्या रस्त्यांची दर्जावृत्ती करणे व ७३० कि.मी. नवीन जोडणीच्या माध्यमातून राज्यभर ग्रामीण भागात रस्त्यांचे जाळे निर्माण करण्याचे उद्दिष्ट आहे.

क: राजकोषीय धोरणांचे मुल्यमापन

१. सन २०१६-१७ च्या अर्थसंकल्पापासून योजनेंतर्गत व योजनेतर योजनांचे विलिनीकरण होणार असून अनिवार्य खर्च कमी करण्यावर भर राहिल. असे करीत असताना पायाभूत सुविधा, सिंचन, आरोग्य, पाणी, शिक्षण, मानव विकासाशी संबंधित इतर घटक यांचेवरील गुंतवणूक कमी होणार नाही याकडेही कटाक्षाने लक्ष दिले जात आहे.
२. पायाभूत सुविधा वाढविताना राज्यामध्ये गुंतवणूकीसाठी पोषक वातावरण तयार होईल यासाठी राज्य शासनाने अनेक धोरणात्मक निर्णय घेतले आहेत. पायाभूत सुविधा, सेवा क्षेत्राबरोबरच उर्जा क्षेत्रातही परकीय गुंतवणूक वाढेल यासाठी प्राधान्य देण्यात येत आहे. हायब्रीड ॲन्युईटीच्या माध्यमातून दहा हजार कि.मी. लांबीच्या रस्ते उभारणीसाठी तीस हजार कोटी उपलब्ध होणार आहेत. त्याद्वारे पायाभूत सुविधा निर्माण होऊन विकासाला चालना मिळेल.

३. मुख्यमंत्री ग्राम सडक योजनेच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील ३०,००० कि.मी लांबीच्या रस्त्यांची दर्जोन्नती करणे व ७३० कि.मी. नवीन जोडणीच्या माध्यमातून राज्यभर ग्रामीण भागात रस्त्यांचे जाळे निर्माण करण्याचे उद्दिष्ट आहे. यामुळे शेतीमालाची बाजारपेठेपर्यंतची वाहतूक सुलभ होणार आहे.
४. राज्यामध्ये नागरी परिवहन व्यवस्था तसेच इतर पायाभूत सुविधा वाढविताना रोजगार निर्मिती हा महत्वाचा उद्देश समोर ठेवला असून कौशल्य विकास कार्यक्रमांवर अधिक भर दिला जाणार आहे.
५. राज्यामध्ये कृषि, उद्योग क्षेत्रातील वृद्धीमुळे राज्याच्या स्थूल राज्य उत्पन्नामध्ये वाढ होईल. राज्याचे स्थूल उत्पन्न स्थिर दराने वाढेल यासाठी प्रयत्न करण्यात येतील.
६. कृषि क्षेत्रातील गुंतवणूक व सिंचन सुविधा याद्वारे राज्याची अर्थव्यवस्था सक्षम करण्यासाठी नाबार्ड (LTIF) द्वारे रु. १२,७७३ कोटी इतके कर्ज उपलब्ध होणार असून २६ अपूर्ण प्रकल्प प्राधान्याने पूर्ण करण्यात येतील. त्याद्वारे ५.६ लक्ष हेक्टर अतिरिक्त सिंचन क्षमता निर्माण करण्याचे उद्दिष्ट आहे. परिणामी, अर्थव्यवस्थेच्या विकासाचा दर उच्च राखता येईल.

प्रकटन
नियम ८ (१) (क) पहावा

सन २०१६-१७ मध्ये लेखांकन मानके, धोरण व विहित राजकोषीय निर्देशकांच्या संगणना पद्धतीमध्ये कोणतेही महत्वाचे बदल करण्यात आलेले नाहीत.

निर्धारित केलेला परंतु वसूल न झालेला कर महसूल (मुख्य कर) (२०१५-१६)

(रुपये कोटीत)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	विवादास्पद रक्कम					निर्विवाद रक्कम					एकूण बेरीज (७+१२)
		१ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु २ वर्षांपेक्षा कमी	२ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षांपेक्षा कमी	५ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु १० वर्षांपेक्षा कमी	१० वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (३ ते ६)	१ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु २ वर्षांपेक्षा कमी	२ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षांपेक्षा कमी	५ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु १० वर्षांपेक्षा कमी	१० वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (८ ते ११)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
००२८	व्यवसाय, व्यापार आणि रोजगार यावरील कर	०.४१	१.१५	१.१२	०.०८	३.५६	०.४५	०.५१	२.१२	०.६७	३.८३	७.३९
००४०	मोटार स्प्रिंट व वंगण यावरील करांसाह विक्रीकर/मुल्यावर्धित कर (व्हॅट)	१५६४०.७७	४११५.११	१०८४०.१	४६८४.८९	३५३६०.८७	७६६९.११	१७५१.०७	२६७७.६७	३५४२.११	१५६३९.९६	५१०००.८३
००४०	केंद्रीय विक्रीकर	५५७७.२६	४४०१.५	२३८१.४९	१०७६.६४	१३४४४.८९	२३१४.७९	७८६.३	७१२.०५	६१६.२३	४४२९.३७	१७८७४.२६
००४५	जेनेच्या वस्तुवरील कर	०.३४	०.००	५.६४	०.०९	६.०७	०.१४	०.१	०.६३	१.१८	२.०५	८.१२
००४२	प्रवेश कर	१४.०३	११.००	१६८.८२	२६७.०१	४६०.८६	२.२५	०.५९	१.१६	१.१५	५.१५	४६६.०१
००२९	जमीन महसूल	३४.९५	५४८.५४	१०३.१४	१७.४०	७०३.०३	३१.६७	७७.८३	१६.२५	८०.६२	२०६.३७	१०९.४०
००३०	मुद्रांक व नोंदणी फी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
००४५	करमपूंक कर	१८.४७	४३.६५	१९.५४	१.८३	८३.४९	१४.६१	०.७२	४.००	०.२३	२७.६४	१११.१३
०८५३	गौण खनिजे, इत्यादी	१७३.४८	१४९.५९	२९.३०	२५.८७	३७८.२४	११३.४१	४१४.५५	६७.१९	१.३२	५९६.४७	१७४.७१
०८५३	मुख्य खनिजे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
००३९	राज्य उत्पादन शुल्क	०.००	०.११	२८.९६	२.२७	३१.३४	०.१९	१३.८२	४.५९	१.५२	२०.९२	५२.२६
००४१	वाहनावरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१४७.२०	१४.९७	११.२४	३२.६५	२०६.०६	२०६.०६
००४२	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	११०.८०	०.००	०.००	०.००	११०.८०	९९.६२	३००.०८	७२.३६	६.००	४७८.०६	६६८.६६
००४३	विद्युत शुल्क	०.००	०.००	०.००	५०७.४०	५०७.४०	०.००	८.२३	५.७३	०.२२	१४.१८	५२१.५८
	एकूण	२९६५०.५१	९३५०.६५	९३५८५.९१	६५८३.४८	५९९००.५५	९०३९४.२४	३३७६.९३	३५७४.९९	४२८३.९०	२९६३०.०६	७२८००.६१

टीप :- मागील वर्षाच्या मार्च महिन्याच्या आकडेवारीनुसार अद्यतन रक्कम

नमुना ख - २
[नियम ८ (ग)(ख) पहा]
करेतर महसुलाची थकबाकी (२०१५-१६)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	० - १ वर्ष	१ - २ वर्ष	२ - ५ वर्ष	५ वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण
१	२	३	४	५	६	७
००४९	(क) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा	१.५१	१.९०	४.१४	४३३.६९	४४०.४४
००५०	(एक) व्याजाच्या जमा रकमा	१.४०	१.९०	४.१३	४३३.६९	४४०.३२
	(दोन) लाभांश व नफा	०.११	०.००	०.०१	०.००	०.१२
००५५	(ख) सर्वसाधारण सेवा	५९.५४	८५.४९	११४.०६	४५९.१३	७१८.२२
००५६	(एक) पोलीस जमा रकमा	४.३२	१९.६६	२१.७३	३९९.७६	४४५.४७
००५८	(दोन) तुरुंग जमा रकमा	२.०१	०.६७	१.८५	८.५८	१३.११
००५९	(तीन) लेखनसामुग्री व मुद्रण	५३.०४	६४.९७	९०.२८	५०.४१	२५८.७०
	(चार) सार्वजनिक बांधकामे	०.१७	०.१९	०.२०	०.३८	०.९४
०८५३	(ग) आर्थिक सेवा	३०९.९६	१५.११	४३९.९३	१,१५०.६२	१,९९५.६२
०४०४	(एक) स्वामित्वधन जमा रकमा	०.९७	३.२४	९८.२६	७५.२२	१७७.६९
०४०६	(दोन) दुग्ध व्यवसाय विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०७०० ०७०१ ०७०२	(तीन) वनीकरण व वन्य जीवन	०.१४	०.०७	०.२१	२.४५	२.८७
०४२५	(चार) मोटे, मध्यम व लघू पाटबंधारे	२८७.७६	०.००	३११.८३	१०३२.२६	१,६३१.८५
	(पाच) सहकार	२१.०९	११.८०	२९.६३	४०.६९	१०३.२१
	(ष) इतर जमा रकमा (सामाजिक सेवा)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण	३७१.०१	१०१.७०	५५८.१३	२०४३.४४	३,०७४.२८

(रुपये कोटीत)

नमुना ख - ३

{नियम ८ (१) (ग) पहा}

शासनाने दिलेली हमी

(रूपये कोटीत)

अ.क्र.	विभागाचे नांव	२०१५-१६ वर्षात प्रारंभीची अदत्त रक्कम		२०१५-१६ वर्षभरात पडलेली भर		२०१५-१६ वर्षात वागळलेल्या रकमा (मागणी केलेल्या रकमां व्यतिरिक्त)	२०१५-१६ वर्षात आवाहनीत रक्कम		२०१५-१६ वर्ष अखेरीस अदत्त असलेली रक्कम	२०१५-१६ वर्षात वर्षाअखेर एकूण हमीच्या नोंदी	हमी बदलचे कमिशन किंवा फी	
		४ अ	४ ब	४ अ	४ ब		दिलेली	न दिलेली			प्राप्त रक्कम	प्राप्त रक्कम
१	२	३				५	६	७	८	९	१०	११
१	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उद्योग)	१२.८८	०.००	०.००	०.००	१२.८८	०.००	०.००	०.००	०		
२	* सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	५११.६९	६७.८२	०.००	६७.८२	१२.५१	०.००	२०.२६	४८७.००	२३		
३	नगर विकास विभाग	१९९.४४	३७.८०	०.००	३७.८०	३९.०५	०.००	०.००	१९८.१९	१४		
४	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	६९४.०६	०.००	०.००	०.००	३२२.००	०.००	०.००	३७२.०६	९४		
५	जलसंपदा विभाग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०		
६	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	१२२९.८५	०.००	०.००	०.००	२५.२३	०.००	०.००	१२०४.६२	५	१४५४.१८	२९.०९
७	आदिवासी विकास विभाग	३२.५४	१.०८	०.००	१.०८	१.६६	०.००	०.००	३१.९६	१		
८	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	३७९७.२७	१२००.६२	०.००	३४१.९१	१०६९.०१	०.००	०.००	४२७०.७९	२५४		
९	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	१०७८.४६	०.००	०.००	०.००	५२७.४६	०.००	०.००	५५१.००	१६८		
१०	अल्पसंख्यांक विकास विभाग	४३.०१	०.००	०.००	०.००	५.०१	०.००	०.००	३८.००	२		
११	नियोजन विभाग	६७४.४४	०.००	०.००	०.००	५१.४९	०.००	०.००	६२२.९५	२		
	एकूण	८२७३.६४	१२००.६२	४४८.६१	२१६.३०	२१६.३०	०.००	२०.२६	७७७६.५७	५६३	१४५४.१८	२९.०९

टीप:- १. वरील माहिती ही संबंधित विभागांनी तसेच वित्त विभागाकडे उपलब्ध असलेल्या माहितीवर आधारित आहे.

२. ठोक हमी देण्यात आल्यामुळे सन २०१५-१६ या वर्षामध्ये प्राप्त झालेल्या कर्जाच्या रकमा तसेच सुधारीत व्याजदरामुळे बदलेल्या रकमा स्तंभ क्र. ४ ब मध्ये अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत.

* ३. दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह हौसिंग फायनान्स कॉर्पोरेशन लि. ची शासन हमी सन २०१३-१४ मध्ये आवाहनीत झाली आहे. त्यापोटी सन २०१३-१४ मध्ये रू.९.०८ कोटी तसेच

सन २०१४-१५ मध्ये रू.२.५५ कोटीची प्रतिपूर्ति करण्यात आली आहे शिल्लक रक्कम रू. २०.२६ कोटीची प्रतिपूर्ति करावयाची बाकी आहे.

नमुना ख - ४

[नियम ८ (१)(घ) पहा]

कर्मचाऱ्यांची संख्या व वेतनावरील खर्च यांचे विवरणपत्र (२०१५-१६)

कर्मचाऱ्यांचा प्रवर्ग	कर्मचाऱ्यांची संख्या	वेतनावरील खर्च (रुपये कोटीत)
१	२	३
क) शासन	५७१०४९	२७६८५.६३
ख) शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था	९१०९३२	४१२५५.६७
ग) सार्वजनिक क्षेत्रातील युनिटे	२४५८४०	११४३०.२०
एकूण (क+ख+ग)	१७२७८२१	८०३७१.५०

टीप - 1) वरील माहिती मागिल वर्षाच्या मार्च अखेरीच्या आकडेवारीनुसार आहे.

2) आकडेवारी अस्थायी आहे.

नमुना ख - ५
(नियम ८ (१) (ड) पहा)
शासकीय खर्चाचे विवरणपत्र

(रुपये कोटीत)

वर्षाचे लेखाशीर्ष	खर्चाची बाब	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१५-१६)	चालू वर्ष (सुधारित अंदाज) (२०१६-१७)	आगामी वर्ष अर्थसंकल्पीय अंदाज (२०१७-१८)
१	वेतन	२७६८५.६३	२८१३३.२४	३११४१.३४
२	मजूरी	३००८.१५	३८०८.८५	४१०९.०९
३	अतिकालीक भत्ता	२८.४५	३२.४०	३६.७७
४	निवृत्तीवेतन विषयक खर्च	१८६४२.७५	२३२९०.०३	२५५६७.२९
५	बांधसे	११२.९६	१३५.२४	१३४.४७
६	दूरध्वनी, वीज	४३६.०९	५३२.३५	५५७.३२
१०	कंत्राटी सेवा	९१.६७	१४३.२०	१७७.६०
११	देशांतर्गत प्रवास खर्च	३२९.९२	४२८.६५	४३९.१५
१२	विदेश प्रवास खर्च	१.७०	२.४२	२.६१
१३	कार्यालयीन खर्च	१००१.८३	१२६५.९०	११८५.७४
१४	भाडेपट्टी कर	२०८.३३	२६४.९४	२७५.५६
१५	स्वामित्वधन	०.००	०.००	०.००
१६	प्रकाशने	२३.२७	२४.९९	३२.४७
१७	संगणक खर्च	१८९.४२	३८०.८१	५२४.१७
१८	सुट्टीच्या दिवसाची भरपाई	२७.२९	६९.३८	७२.३७
१९	आहार खर्च	१६५६.७८	१८३३.५०	१३५१.१९
२०	इतर प्रशासकीय खर्च	१०२.७०	२२४.०१	३२६.७५
२१	साहित्य व पुरवठा	४८०८.०५	५९२७.१९	६४००.३०
२२	शस्त्रे व दारुगोळा	५३.९५	६५.२८	७६.४७
२४	पेट्रोल व तेल वंगण	३३९.८८	२४९.५५	२५५.७८
२५	पोषाख व तंबू	७१.७८	१७३.९६	१८३.८९
२६	जाहिरात व प्रसिध्दी	६०.३३	१७२.९३	२१६.३६
२७	गौण बांधकामे	३६९०.४१	४२८६.७०	४०५८.१८
२८	व्यावसायिक सेवा	१८३.२४	३४६.६२	२७९.५७
२९	दुध खरेदी	२८७.२३	१४९.५५	१७२.५३
३०	इतर कंत्राटी खर्च	२८.१३	१७.७९	१५.२४
३१	सहाय्यक अनुदाने (वेतनतर)	३८१८९.६९	५८३८९.४८	६१०४३.४२
३२	अंशदाने (वेतनतर)	२७३९.६९	५२००.८७	२५९९.०८
३३	अर्थसहाय्य (वेतनतर)	१७९८९.०९	२३८९९.०७	१७९४८.९३
३४	शिष्यवृत्त्या/विद्यावेतन	३३९४.६२	४६२२.६७	४०११.९५
३५	भांडवली मत्ता निर्माण करण्यासाठी सहाय्यक अनुदान	३३२.३२	३६९.०४	२६५.८१
३६	सहाय्यक अनुदाने (वेतन)	४१२५५.६७	४४३८७.०१	५१३५८.०३
४१	गुप्त सेवा खर्च	१२.७७	१६.९५	१६.७९
४२	ठोक तरतूद	०.६३	०.०१	३५१८.३७
४३	निलंबन	३.३८	०.००	०.००
४५	व्याज	२६३४०.४९	२९४१५.०१	३१६१९.६७
५०	इतर खर्च	५११८.९३	५६१६.८४	५५९१.४७
५१	मोटार वाहने	१९६.१५	१९३.७४	१५०.०७
५२	यंत्रसामुग्री व साधनसामुग्री	३९८.७४	११५७.५२	१०२२.३१
५३	प्रमुख बांधकामे	१२३३१.९१	१५५३१.८१	१८५९६.९३
५४	गुंतवणूका	८३८७.८३	८९४६.१०	९१७४.६८
५५	कर्ज व आगाऊ रकमा	४२९३.७९	९२४९.२२	४८०३.४१
५६	कर्जाची परतफेड	१००४६.०५	११०१३.५५	१६६४४.५८
५७	पशुधन	३.७०	४.६६	४.९७
६०	इतर भांडवली खर्च	६३.९५	९६.५६	२३.७६
६३	आंतर लेखा हस्तांतरणे	४२३३.३१	३१९९.९०	३२४५.१३
६४	निलेखित हानी	०.००	०.००	०.००
७२	दुरुस्ती व देखभाल	९.७५	१९.५७	१०.८३
	एकूण बेरीज	२३८१९६.३९	२९३२७३.७६	३०९२२६.४१
७०	वजा वसुली	९९४७.४५	१०८१९.२१	८८२८.७४
	निव्वळ बेरीज	२२८२४८.९४	२८२४५४.५५	३००३९७.६७

नमना ख - ६

(नियम ८ (१) (च) प्रकाश)

शासनाची वेगवेगळ्या प्रकारची दायित्वे

(रूपये कोटीमध्ये)

अ.क्र.	प्रकार	वर्षाच्या आरंभीच्या अदत रककमा		आर्थिक वर्षामध्ये उभारलेली रककम		आर्थिक वर्षामधील परतफेड / विमोचन			वर्षा अखेरीस अदत रककमा		शेरा
		मागील वर्ष प्रत्यक्ष रककमा (२०१५-१६)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१६-१७)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष रककमा (२०१५-१६)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१६-१७)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष रककमा (२०१५-१६)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१६-१७)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष रककमा (२०१५-१६)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१६-१७)		
{१}	{२}	{३}	{४}	{५}	{६}	{७}	{८}	{९}	{१०}	{११}	
१	केंद्राकडून घेतलेली कर्जे	८५४९.२५	८२२८.५७	५८३.९४	१०९६.६८	९०४.६२	१११७.०४	८२२८.५७	८२०८.२१		
२	राष्ट्रीय अल्पबचत निधीला (NSSF) विक्री केलेले विशेष कर्जरोखे	७५९८५.६७	७५६९९.१९	४०१४.७८	१९६५.००	४३०१.२६	५०७७.९८	७५६९९.१९	७२५८६.२१		
३	वित्तीय संस्था / बँका यांच्याकडून घेतलेली कर्जे	५३४३.७२	४९४६.६१	९३७.७४	३०९९.००	१३३४.८४	१२२६.८५	४९४६.६१	६८१८.७६		
४	बाजारातून घेतलेली कर्जे	१४७५७६.०७	१७६५१३.६४	३२४३९.९५	४४९५९.७५	३५०२.३८	३५८४.१८	१७६५१३.६४	२१७८८९.२१		
५	आर्थोपाय रकमा / भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून घेतलेला अधिकर्ष (ओव्हरड्राफ्ट)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००		
६	भविष्य निर्वाह निधी इत्यादी	२२३१२.८१	२३५२१.४८	४७९८.९६	७६३९.८३	३५९०.२९	६१२७.७६	२३५२१.४८	२५०३३.५५		
७	राखीव निधी	३३४८२.६६	३४७४२.९८	१०९१५.५६	१२९७३.५२	९६५५.२४	७२५५.९२	३४७४२.९८	४०४६०.५८		
८	अर्थसंकल्पात अंतर्भूत नसलेली कर्जे	१०१०.६०	५४९.५०	०.००	०.००	४६१.१०	४९९.००	५४९.५०	५०.५०		
९	इतर दायित्वे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००		
	एकुण	२९४२६०.७८	३२४२०१.७७	५३६९०.९३	७९७३३.७८	२३७४९.७३	२४८८८.७३	३२४२०१.७७	३७९०४७.०२		

नमुना ख - ७
[नियम ८ (१)(छ) पहा]
अदत्त संकीर्ण दायित्वे

(रुपये कोटीत)

विभागाचे नांव	वर्ष अखेरीच्या अदत्त रकमा (वर्ष २०१५-१६)
१	२
क) प्रमुख बांधकामे, कंत्राटे व पुरवठा	४०९१.२२
ख) पंचायत राज संस्थांसह विविध संस्थांना देय असलेल्या अनुदानाची थकबाकी	२७६.६०
केवळ प्रत्येकी १ कोटी रुपयांवरील प्रमुख बांधकामे व कंत्राटे	

नमुना ख - ८

[नियम ८ (१)(क) पहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंतवणुकीचे प्रकार (खर्च)

अ.क्र.	क्षेत्र	निर्देशक	युनिटाचे वर्णन	२०१५-१६ या वर्षात खर्च केलेली एकूण रक्कम (रुपये लाखांत)	२०१५-१६ या वर्षातील एकूण युनिटे	२०१५-१६ या वर्षातील प्रती युनिट खर्च झालेली रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	रस्ते	प्रती युनिट रस्त्यांकरिता खर्च केलेली रक्कम डांबरीकरण : नवीन बांधकाम केवळ डांबरीकरण खडी मुरमळाचा रस्ता सिमंट कॉक्रीटकरण	रु. (लाख)/ रस्ते किलोमीटरमध्ये	६९९१९.८२ ३४०७६२.१६ ३०५३७०.९२ ११८२३.५१	१३५५.८२ रस्ते कि.मी. ७७२५.१८ रस्ते कि.मी. ८७७.४६ रस्ते कि.मी. ९४.२५ रस्ते कि.मी.	रु. ५१.५७ लाख/ रस्ते कि.मी. रु. ४४.११ लाख/ रस्ते कि.मी. रु. ३४.८० लाख/ रस्ते कि.मी. रु. १२५.३४ लाख/ रस्ते कि.मी.	
४	इमारती	वापरयोग्य केलेल्या नवीन इमारती क्षेत्रासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	रु. /चौरसमीटर	१२८११.७८	७८९०६.०० चौ.मी.	रु. १६२३६.७६ चौ.मी.	
५	पाटव्हाऱे	निर्माण केलेल्या अतिरिक्त जल साठ्याच्या प्रती युनिटसाठी खर्च केलेली रक्कम	रु. (लाख)/ दशलक्ष घन मीटर	४९२९६३	२२२.६२० दशलक्ष घनमीटर	रु. २२१४ लाख/दशलक्ष घनमीटर	अतिरिक्त पाणी साठा निर्मिती दशलक्ष घन मीटर मध्ये
६	लाभक्षेत्र	लाभक्षेत्र वाढविण्यासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	रु. (लाख)/ हेक्टर	७२७३०९	४७७५४ हेक्टर	रु. १५.२३ लाख/हेक्टर	लाभक्षेत्रातील वाढ हेक्टर मध्ये
७	पाणलोट क्षेत्र	काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांकरिता पूर्ण झालेल्या पाणलोट क्षेत्रावर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	रु. /पूर्ण झालेली पाणलोट क्षेत्रे	३६९६४.००	पाणलोट क्षेत्राची संख्या ३८९	रु. ९५.०२ लाख/पाणलोट क्षेत्र	जलयुक्त शिवार अभियान मोहिम स्वरूपात रबविण्यात येत असल्याने गाव हा निकष धरून त्या गावातील सर्व नवीन/अपूर्ण पाणलोटचा समावेश केला आहे यस्तव प्रती पाणलोटबंदीचे खर्च हा जास्त दिसून येतो
८		काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांवर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	रु. /काम चालू असलेली पाणलोट क्षेत्रे	७४६६०२.००	पाणलोट क्षेत्राची संख्या १३३४१	रु. ५५.९६ लाख/पाणलोट क्षेत्र	इकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रमामार्फत प्राप्त निर्धोतर पाणलोट टया टयाने पूर्ण करण्यात येत आहेत. संपूर्ण निर्धारित निधी प्राप्त झाल्यावर पाणलोट प्रकल्प पूर्ण होतील.
९	वीज	निर्माण करण्यात आलेली वीज	रु. /निर्माण वीज युनिटमध्ये	१७६१८८६.१६	४७२६२ दशलक्ष युनिट	रु. ३.७३ / युनिट	
१०		खरेदी केलेली वीज	रु. /खरेदी केलेली वीज युनिटमध्ये	४७६९६०६.९७	११६३२४ दशलक्ष युनिट	रु. ४.१ / युनिट	
११		देयकांतर्गत वीज युनिटमध्ये	रु. /देयकांतर्गत वीज	७३०००७९.२४	१४९८३९ दशलक्ष युनिट	रु. ५.१५ /युनिट	
१२		गाळा केलेल्या वीजची टक्केवारी	त्या देयकांतर्गत गाळा केलेल्या वीजेचे प्रमाण % मध्ये	०.००	०.०० लाख (देयकांतर्गत)	०.००%	

नमुना ख - ९

[नियम ८ (१) (अ) पहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंतवणूक (महसूल)

(निवडक विभागाकडून गोळा करण्यात आलेला महसूल)

अ.क्र.	विभाग	गोळा करण्यात आलेल्या महसूलाचे निदेशक	मुनिटाचे वर्ग	२०१५-१६ या वर्षी गोळा झालेल्या एकूण रकमा (रुपये कोटीत)	२०१५-१६ या वर्षातील मुनिटे	२०१५-१६ या वर्षात प्रती मुनिटे गोळा केलेला महसूल	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	वनीकरण	वन क्षेत्रामधून	वन क्षेत्रातून प्रती हेक्टर गोळा केलेला महसूल	२३६.९८	६१६.१९ हेक्टर	रु.३६९/- हेक्टर	
२	विक्री कर	विक्री करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	६९६६०.८१	चालू वरातील स्थूल राज्य उत्पन्न	स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ३.४८ %	
३	व्यवसाय कर	व्यवसाय करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२१९२.७४		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.११ %	
४	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	माल व उत्तार यावरील करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१५८२.९३		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.०८ %	
५	विद्युत शुल्क	विद्युत शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	८५०६.३७		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.४३ %	
६	उत्पादन शुल्क	उत्पादन शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१२४६९.१६		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.६२ %	
७	मुद्रांक व नोंदणी शुल्क	मुद्रांक व नोंदणी शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२१७६६.९९		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.०९ %	
८	वाहनावरील कर	(१क) (हलक्या) कमी वजनाच्या मोटारी यामधून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	३४९३.५९		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.१७ %	
९		(लेन) अवजड मोटार वाहनामधून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२५२३.५४		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.१३ %	

टीप :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाकडून प्राप्त झालेल्या आकडेवारीनुसार सन २०१५-१६ या वर्षाचे स्थूल राज्य उत्पन्न (चालू किंमत) रु.३००१२२३ कोटी इतके आहे.

नमुना ख - १०
(नियम-८(१)(ज)पहा)
माफ केलेला महसूल

रुपये कोटीत

अ.क्र	विभाग	योजनेचे नाव	सन २०१५-१६ वर्षातील माफ केलेल्या महसूलाची एकूण रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५
१	महसूल व वन विभाग (महसूल)	टंचाई सदृश्य परिस्थिती	१.०१	जमीन महसूलाची माफी
		५० पैशापेक्षा कमी पैसेवारी करीता	१.८७	जमीन महसूलाची माफी
		शेतसारा(जमीन महसूल) (सर्वसाधारण जमीन महसूल, अकृषिक कर जि.प.कर, ग्रा.प.कर)	१८.१६	जमीन महसूलाची माफी
		एकूण	२१.०४	
२	उदयोग, उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	महाराष्ट्र विद्युत शुल्क अधिनियम, १९५८	८६९.३९	विद्युत शुल्क माफी
		एकूण	८६९.३९	
३	गृह विभाग (परिवहन)	मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ८(अ)(४) खाली भरणा केलेल्या करावरील व्याजमाफी	०.०५८३	करावरील व्याजमाफी
		मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ३(३) खाली ना वापरात असलेल्या वाहनाबाबत उशीरा कळविलेल्या प्रकरणी माफ केलेला कर व व्याज	०.१७३६	कर व व्याजमाफी
		एकूण	०.२३१९	
४	महसूल व वन विभाग (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी)	सामुहिक प्रोत्साहन योजना २०१३, माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहायभूत सेवा धोरण २०१५	५८.८५	मुद्रांक शुल्क माफी
		पर्यटन धोरण २००६	०.८३	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष नगर वसाहत धोरण	२०.६२	मुद्रांक शुल्क माफी
		झोपडपटी पुनर्वसन धोरण	१.४६	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष आर्थिक क्षेत्र धोरण	०.९४	मुद्रांक शुल्क माफी
		सहकार धोरण	२.३२	मुद्रांक शुल्क माफी
		शैक्षणिक संस्थांचे माफी दिलेले दस्तऐवज	१.७८	मुद्रांक शुल्क माफी
		इतर संकिर्ण धोरण	२७.२६	मुद्रांक शुल्क माफी
		सहकार व वस्त्रोदयोग विभाग, मुंबई यांचे आदेश दि.२२.०७.१९९३	४.७६	मुद्रांक शुल्क माफी
		कृषी पत धोरण	०.६९	मुद्रांक शुल्क माफी
		गृहनिर्माण धोरण	८.०८	मुद्रांक शुल्क माफी
		एकूण	१२७.५९	
		एकू(१+२+३+४)	१०१८.२५	

CONTENTS

Sr. No.	Details of Statements	Page No.
1	Statement of Compliance	1
2	Form A -1 Medium Term Fiscal Policy Statement	3
3	Form A - 2 Fiscal Policy Strategy Statement	7
4	Disclosure Forms	16

STATEMENT OF COMPLIANCE

The Section 3 of the Maharashtra Fiscal Responsibility and Budgetary Management Act, 2005 (Maharashtra Act No.XVI of 2005) requires the State Government to place before both the Houses of the State Legislature, in each financial year, the following statements of fiscal policy, namely:

- **The Medium Term Fiscal Policy Statement**
- **The Fiscal Policy Strategy Statement.**

The above two statements are being laid before the legislature in compliance with the above requirement.

The Disclosure Statements to ensure greater transparency in the State Government's fiscal operations in public interest are also placed on the table of the House.

**Sudhir Mungantiwar
Minister, Finance**

Date: - 18-03-2017.

FORM A-1.
Medium Term Fiscal Policy Statement
(See Rule 6)

A. Fiscal Indicators –Rolling Targets as Percentage of GSDP

As per the Rule 6 of the Maharashtra Fiscal Responsibility & Budgetary Management Rules, 2006 (as amended in year 2008) the State Government is required to lay before the State Legislature, in every financial year the three years' rolling targets for fiscal management. The need for counter cyclic fiscal measures has been kept in mind while fixing the targets. The statements showing the important fiscal indicators for the previous three years and the budgetary figures for year 2017-18 as well as the rolling targets for the next two years are placed below-

Item	Actuals		Budget Estimates (BE)	Revised Estimates (RE)	Budget Estimates (BE)	Targets For Next two Years	
	2014-15	2015-16	2016-17	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1. Revenue Surplus (+) / Deficit(-) as percentage of GSDP	-0.68	-0.27	-0.16	-0.63	-0.18	0.00	00
2. Fiscal Deficit as percentage of GSDP	1.79	1.42	1.54	2.22	1.53	1.35	1.26
3. Tax Revenue as percentage of GSDP	7.48	7.73	7.75	7.54	7.51	7.45	7.38
4. Total Debt Stock as percentage of GSDP	16.59	16.20	15.71	16.36	16.26	15.87	15.43
5. Total Contingent Liabilities as percentage of GSDP	0.46	0.39	0.37	0.33	0.27	0.23	0.18
6. Total Contingent Liabilities as percentage of Revenue Receipts	5.00	4.20	3.66	3.45	2.85	2.40	1.97
7. Interest Payment as percentage of Revenue Receipts	14.49	13.93	12.78	13.10	12.73	12.66	12.56

Notes-

- i. GSDP is Gross State Domestic Product at current market prices as per new series from year 2011-12
- ii. Total outstanding liabilities include external public debt at constant exchange rates; for projections constant exchange rates have been assumed.

- B. Analysis of Performance and Assumptions for Projected Major Fiscal Indicators-** Actuals for year 2014-15 and year 2015-16 and budget and revised estimates for year 2016-17 and budget estimates for year 2017-18, projections for year 2018-19 and 2019-20 are shown in the table on the previous page.
- i. **Fiscal Deficit-** Fiscal Deficit for year 2015-16 was 1.42 % of GSDP. Budget Estimates for Fiscal Deficit during year 2016-17 was 1.54% whereas the Revised Estimate is 2.22%. An optimistic target for Fiscal Deficit of 1.53% has been set for the year 2017-18, assuming a normal monsoon conditions and favourable environment for economic activities resulting into accelerated growth.
 - ii. **Revenue Deficit-** Revenue Deficit for 2015-16 was -0.27% of GSDP. Budget Estimates for Revenue Deficit for year 2016-17 have been -0.16% against which Revised Estimates is expected to be -0.63%. It may take some time to reverse the phenomenon of Revenue Deficit and achieve a 'Nil' level. Budget Estimates for Revenue Deficit for year 2017-18 has been pegged at -0.18%.
 - iii. **Tax Revenue-** On front of Tax Revenue the Actual tax revenue for year 2015-16 was 7.73%. Budget Estimates for Tax Revenue during year 2016-17 was 7.75% which has recorded a sliding down to Revised Estimates of 7.54%. Budget Estimates for year 2017-18 have been projected at 7.51%.
 - iv. **Interest Payment-** Actual interest payment for year 2015-16 was 13.93%. Budget estimates for interest payment during 2016-17 was 12.78%. whereas revised estimates are 13.10%.

C. Fiscal Outlook

- (i) The financial year 2016-17 started in the backdrop of drought conditions and unseasonal rains in some parts of the state during preceding three successive years. Hence, funds had been made available for disaster management and loss of crops on a large scale. The burden on the state exchequer had also increased due to the various public welfare decisions eg. cancellation of Local Bodies Tax and toll collected through public private partnership on some roads. The deteriorated growth rate of agriculture sector has also affected the state's economy. The state is striving hard to enhance its growth rate for the year 2017-18.
- (ii) Goods and Services Tax System is expected to be implemented in the year 2017-18. The advent of this tax system will develop a unified single market at the national level. The tax system will remove cascading of taxes thereby will help in reducing prices of goods and services. The tax system will boost the Gross Domestic Product by 1 to 2 percent thereby giving impetus to the economy of the Country. Central Government has assured to compensate the States for five years in case of loss of revenue accrued due to implementation of GST.
- (iii) To increase the efficiency and financial capacity of MSEDCL a loan of Rs. 4559.75 cr. is made available through UDAY Yojna. For completing the 26 ongoing irrigation projects under Pradhan Mantri Krishi Sinchayee Yojna (PMKSY) on priority, a loan of Rs. 12773 cr. through NABARD (LTIF) has been arranged. Apart from this, Rs. 30,000 cr. will be provided for improving infrastructure facilities through Hybrid Annuity for the construction of ten thousand kilometers of roads. Similarly, funds will be made available for Chief Minister's Gram Sadak Yojna to improve connectivity in rural areas.
- (iv) It is expected that loans for various metro projects being implemented by Mumbai Metropolitan Region Development Authority, Mumbai Trans-harbor Link (MTHL) and Mumbai, Pune and Nagpur Metro Projects

undertaken by Maharashtra Metro Rail Corporation will be raised through Multilateral / bilateral financial Institutions. It is expected to complete these projects without creating financial liability on the state government and without schedule delays to avoid any cost overruns.

- (v) In the Make in India week, the State Government has entered into MoUs in various fields expecting huge investments and job opportunities. Under Ease of Doing Business, the State Government has considerably reduced the number of permissions required to start new industries. Single window System was started with assistance from facilitation Centre (MAITRI Centre) and online applications are being accepted. MoUs signed for the investments in industry sector are expected to generate job opportunities which will help revitalize the state economy.
- (vi) Since the year 2015-16, an ambitious programme named Jalyukta Shivar Abhiyan, aimed at making 5000 villages drought-free every year leading to a total of 25,000 villages in the next five years, is implemented in the state. Under this programme 6202 villages in the year 2015-16 and 5,282 villages in the year 2016-17 were selected. Large scale water storage capacity and protected irrigation capacity are being created through various water conservation works under this programme. This will help to make these villages drought free.
- (vii) The percentage of expenditure on pension against revenue receipt was 9.34% in the year 2010-11. In the budget estimate for the year 2016-17, the expected percentage of pension with revenue receipt is 11.04%. This increase in percentage is due to the payment of pension arrears in 5 installments as per the recommendations of the sixth pay commission. As per the financial accounts of Auditor General, the increase in pension for the year 2011-12 is 18.23 % and has declined to 7.56% for the year 2015-16. The liability on pension is decreasing due to New Defined Contribution Pension Scheme made applicable by the State Government since 2005.

FORM A-2

**Fiscal Policy Strategy Statement
(See Rule 7)**

A. Review of Fiscal Policy for the year 2016-17

1. Project on Climate Resilient Agriculture.

Significant changes in climate have presented challenges such as drought, water scarcity, unseasonal rainfall in the state. This can result in considerable deterioration in agricultural growth rate due to decrease in agricultural productivity on a large scale, even leading to high mental and physical stress and fatigue for the farmers and people dependent on agriculture for their livelihood. To face these natural challenges a project on Climate Resilient Agriculture has been undertaken with financial assistance from the World Bank in 4000 drought-affected villages in Vidarbha and Marathwada and 900 villages in the salt-prone zone of the Purna river basin, to strengthen agriculture sector and make farmers self-reliant,

2. NABARD Loan for the 26 Water Resources Projects (LTIF).

The Central Government provides Loans/Financial assistance to the water resource projects in the states under the Accelerated Irrigation Benefits Programme through Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojna (PMKSY). The Central Government has taken a cabinet decision on 27.07.2016 to create Long Term Irrigation Fund through NABARD, accelerating the completion of pending water resource projects in the country. After completion of the 26 irrigation projects in the state, the irrigation capacity of the state will increase by 5.6 lakh hectares.

3. National Food Security Abhiyan and Rashtriya Krishi Vikas Yojna (RKVY).

Agriculture in Maharashtra is largely dependent on rains. Along with the implementation of Crop Insurance Scheme aimed at

protecting farmers and other people invested in agriculture from harvest yield losses arising from unpredictable rains, the Agriculture Department has started effective implementation of National Food Security Abhiyan and Rashtriya Krishi Vikas Yojna (RKVY) to increase agricultural productivity.

4. Ujwal Discom Assurance Yojna (UDAY)

Central government has announced UDAY Yojana to escalate efficiency and financial capacity of power distribution companies in all states. Under this scheme the State Government has raised Non-SLR bonds of 75% of long and short term loans of MSEDCL as of 3.9.2015 and an amount of Rs. 4959.75 cr. has been paid to MSEDCL. This scheme aims to minimize the AT&C losses, by 2018-19.

5. Merger of Plan and Non-plan expenditure from financial year 2017-18.

The Administrative Reforms Commission and High Power committee under the chairmanship of Dr. Rangarajan has recommended the merger of Plan and Non-plan expenditure in the Annual Financial Statement. Therefore, the central Government has taken a decision to merge Plan and Non-plan expenditure from financial year 2017-18.

In the changing scenario, Government of Maharashtra has also, taken a decision to merge the Plan and Non-plan expenditure from financial year 2017-18 on the lines of Central Government.

As per the article 202 of the Constitution of India, it is mandatory to show the division of expenditure as "Revenue" and "Other expenditure" in the Annual Financial Statement. The division of expenditure as Plan and Non-plan is not a constitutional provision but rather an administrative arrangement.

Consequently, a decision has been taken to end the practice of showing the division of expenditure as Plan and Non-plan in all the publications submitted to the State Legislature through Annual Financial Statement of 2017-18. A decision has been taken to show the division as "Revenue" and "other (Capital, Debt)".

6. Revenue Surplus / Deficit

As per the recommendations of the 14th Finance Commission, a revenue surplus has to be maintained during the period starting from 2015-16 to 2019-20. Years 2012-13 saw a revenue surplus. However, due to natural calamities and other escalating burden, revenue surplus could not be maintained post 2013-14. Due to a revenue deficit of 0.34% in the year 2013-14, a subsidy of Rs. 447.00 cr., given as per the recommendations of the 13th Finance commission on the interest of the loan from National Small Saving Scheme, will have to be surrendered to the Central Government.

7. Financial Assistance.

Certain public welfare decisions taken by the government in the year 2016-17 like cancellation of toll collected through public-private partnership on some roads, have increased the burden on government exchequer. Likewise, financial burden is also increasing due to cancellation of Local Bodies Tax and of financial assistance to subsidize electricity bills.

8. Revenue Deficit.

The growth of the state economy is adversely affected due to lowering rate of growth of the agriculture sector. The possibility of decline in the expected collection of Land Revenue, State Excise Duty and Stamp Duty & Registration fees for the year 2016-17 cannot be denied. Likewise Water Resource Department, as stated in the Government Resolution No.PRR-1216/C.R. 58/Services-9, dated 17.01.2017, has taken a decision to collect the receipts of irrigation

and non-irrigation water bills under large, medium and small irrigation projects with concerned corporations. This has resulted in huge reduction in receipts under account heads 0700, 0701 and 0702.

9. Seventh Pay Commission.

The Central Government has implemented the Seventh Pay Commission in the year 2016-17. The State Government has constituted State Pay Revision Committee vide Government Resolution No. PAY-1216 / C.R.58/ Services-9, dated 17.01.2017.

This is to implement the entailing 7th Pay Commission in the state. Considering the implementation of pay revision as per the recommendations of this committee, the State has to make preparations for sustaining the additional financial burden.

10. Increase in the Committed Expenditure.

The committed expenditure on salary, pension and interest is increasing consistently, thereby increasing the revenue deficit. Therefore, sufficient funds could not be made available for capital expenditure. Taking into consideration the limitations in increasing the Tax and Non-Tax Revenue, it has been decided to create an investment friendly environment in the State, to help curtail the unproductive expenditure and complete the ongoing projects in time to ensure good fiscal health.

B. Fiscal Policy for the ensuing year.

1. Tax Policy

- 1.1 To curtail the unproductive expenditure in comparison with the state's GSDP and to simultaneously increase the Tax Revenue in comparison with the state's GSDP, are the two important factors on which the achievement of state's fiscal policy depends.
- 1.2 Taxation policy is an important part for achieving the targeted fiscal policy. After the implementation of Goods and Services Tax, the rights to increase the taxes covered under GST will be governed by GST Council, thereby restricting the State from increasing the taxes covered under GST in future.
- 1.3 Hence, it becomes necessary to emphasize the importance of increasing the share of non-tax revenue against total revenue. Accordingly, the focus is on revising/reviewing existing fees/ fines levied by all departments.
- 1.4 Simultaneously, the emphasis is also on mobilizing additional resources through the recovery of pending tax revenue. It is also hoped to recover pending taxes through Amnesty Scheme.

2. Expenditure Policy (2017-18)

- 2.1 To complete the ongoing projects of the State within stipulated time.
- 2.2 To prioritize and provide funds for completion of incomplete projects in time.
- 2.3 To review staffing pattern of all departments of the state.
- 2.4 To streamline the policies for distribution of financial assistance and grant-in-aid by the State Government.
- 2.5 To follow-up to ensure that grants released for every scheme / projects are utilized completely.

- 2.6 To decide the policy for ensuring that the grants released for the schemes / projects will not remain unutilized for a long time in PLA / bank accounts.
- 2.7 To link schemes of individual benefits with Adhar in order to transfer the benefits directly to beneficiaries' accounts through DBT.

3. Government Borrowings, its Distribution and Investment.

The 14th Finance Commission has fixed the limit on fiscal deficit as follows:

- 3.1 The government can raise borrowings up to 3% of GSDP.
- 3.2 Percentage of state borrowings should be within 25% of the state GSDP. In the financial year 2015-16, the percentage of actual cumulative liability of the State with respect to the state's GSDP is 16.20%.
- 3.3 It is necessary to maintain the percentage of interest on government borrowings within 10% of revenue receipts. In the financial year 2015-16, this percentage is 13.93% of the revenue receipts.
- 3.4 If one of the above three conditions is fulfilled, the government can raise 0.25% in additional loan. If two of the above conditions are fulfilled, the State Government can borrow annual loans of up to 3.5% of GSDP. However, it has been made mandatory to maintain revenue deficit of the state at zero percentage. In the financial year 2015-16, the percentage of revenue deficit with respect to the state GSDP was 0.27%. Therefore, the government is likely to raise loans of up to 3% of the GSDP to cover the deficit.

4 Contingent and other Liabilities

- 4.1 As per the Maharashtra Guarantee Act 1964, there is no limit for extending guarantee and therefore, no limit for contingent liabilities. As per the guarantee Act, the state has offered guarantees to co-operation, marketing, social justice, agriculture and other projects. Though, a persistent and regular decline in the state's contingent liabilities is observed, it is nevertheless necessary to fix a limit on offering guarantee.

- 4.2 Accordingly, a comprehensive Guarantee Act and Rules are under preparation at the national level and a committee is constituted by RBI under the chairmanship of Additional Chief Secretary (Finance), Government of Maharashtra to suggest measures for controlling contingent liabilities of the states.
- 4.3 It is aimed to reconcile the accounts of government guarantee, guarantees given to co-operation sector institutes and other corporations, with the accounts of the lending institutes.
- 4.4 The accounts and funds of all state government employees under Defined Contributory Pension Scheme will be transferred to National Securities Depository Limited, a central record registration institute. It is aimed at updating the accounts of aided institutes, agricultural universities and local self-governing institutes and at transferring the resultant funds to the central record registration institute at the earliest so that its liability on the government will be reduced in the future.
- 4.5 The liabilities due to the Sixth Pay Commission's pay revision and discrepancies, arising from service matters such as court decisions regarding temporary recruitments on contract basis and ad-hoc promotions, and Revised Assured Progress Scheme continuously increase the contingent liabilities on a large scale. Well-planned measures are to be undertaken to handle the contingent liability cases arising due to court matters. The recommendations of the State Pay Revision committee is likely to burden the state with further liability of implementing the recommendations of Seventh pay commission.

5. Strategic Priorities for the ensuing year.

- 5.1 **Increase in financial growth rate:** - In the year 2017-18 the emphasis is on the development of irrigation sector on an equal footing with the infrastructure sector while creating an investment-friendly and growth-friendly environment in the state
- 5.2 **To increase the share of Non-tax Revenue:** - Post implementation of Goods & Services Tax, the only measure available to increase revenue for the state is to increase the Non-Tax revenue. At present the share of Non-Tax revenue is 12% of the total revenue receipts, and the emphasis is to increase its share significantly.

- 5.3 **Uniformity in financial assistance and grant-in-aid policy:** - The emphasis is on to bring uniformity in the policies of State Government regarding distribution of financial assistance and grant-in-aid of the government.
- 5.4 **Policy regarding unspent funds.** :- The local self-governing institutes and public sector undertakings have unspent residual budgets and share of government funds deposited in PLA / Bank accounts. A policy will be enacted to ensure that the unspent amount will be duly utilized for the purpose for which it was made available or be returned to the government through proper channels.
- 5.5 The state will strive to achieve the fiscal policy target set forth by making necessary improvements.
- 5.6 To escalate the image of Government in the public eye by effective implementation of Service and Guarantee Act. Creation of new posts will be controlled by increasing the use of information and technology in Government service.
- 5.7 To link the Accounts of beneficiaries under various Government schemes with Adhar and to transfer funds to the beneficiaries directly through DBT. To link scholarships given to students of higher and technical institutions with Adhar, so that benefits will be directly transferred to their accounts through DBT.
- 5.8 To increase the efficiency and financial capacity of MSEDCL a loan of Rs. 4559.75 cr. is made available through UDAY Yojna. For completing the 26 ongoing irrigation projects under Pradhan Mantri Krishi Sinchayee Yojna (PMKSY) on priority, a loan of Rs. 12773 cr. through NABARD (LTIF) has been arranged. Apart from this, Rs. 30,000 cr. will be provided for improving infrastructure facilities through Hybrid Annuity for construction of 10,000 kilometers of roads. Similarly, funds will be made available for Chief Minister's Gram Sadak Yojna to improve connectivity in rural areas.

C : Assessment of Fiscal Policy.

1. Starting from year 2017-18, Plan and Non-plan schemes will be merged and unproductive expenditure will be curtailed. At the same time, it will be ensured that there is no reduction in investments in sectors like Irrigation, Health, Water Supply, Education and other programs related to Human resource development.
2. The government has taken many policy decisions to create investment friendly environment in the state while adequately developing infrastructure facilities. Priority will be given to attract foreign investment in infrastructure development, services sector as well as energy sector. Through Hybrid Annuity Rs. 30,000 cr. will be made available for construction of 10,000 kilometers of roads, providing an impetus for large-scale road infrastructure projects.
3. The government has emphasized on creating an expansive road-network in rural areas by standardizing up to 30,000 km of roads and by newly connecting 730 kilometers of roads through Chief Minister's Gram Sadak Yojna. Doing this, will ease the movement of agricultural produce to the market.
4. It is aimed at creating job opportunities and at strengthening sub-urban transport systems and other infrastructure facilities in the state while equally emphasizing skill development programs.
5. The state will continue to aspire to grow steadily and believes that growth in agriculture and industry sectors will be the chief drivers of growth in the state's Gross Domestic Product (GDP).
6. Through investments in agriculture, a loan of Rs. 12773 cr. will be made available through NABARD (LITF) in order to complete the 26 pending water resource projects. It is aimed at creating additional 5.6 Lakh hectares of irrigation capacity for the state. Consequently, it will be possible to maintain a high growth rate for the agricultural sector and the state's economy.

DISCLOSURES

See Rule 8(1)(a)

There are no significant changes in Accounting Standards, Policies and Practices in the year 2016-17.

Form B-1
(See Rule 8 (1) (b))

TAX REVENUES RAISED BUT NOT REALISED (PRINCIPAL TAXES) (2015-16)

Major Head	Description	Amount under dispute										Amount not under dispute					GRAND TOTAL (7+12)					
		Over 1 year but less than 2 years		2 years and above but less than 5 years		5 years and above but less than 10 years		10 years and above		TOTAL (3 to 6)		Over 1 year but less than 2 years		2 years and above but less than 5 years		5 years and above but less than 10 years		10 years and above		TOTAL (8 to 11)		
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13										
0028	Taxes on Professions, Trades and Employment	0.41	1.15	1.92	0.08	3.56	0.45	0.59	2.12	0.67	3.83	7.39										
0040	Sales Tax/VAT including taxes on Motor Spirits and Lubricants	15640.77	4195.11	10840.10	4684.89	35360.87	7669.11	1751.07	2677.67	3542.11	15639.96	51000.83										
0040	Central Sales Tax	5577.26	4401.50	2389.49	1076.64	13444.89	2314.79	786.30	712.05	616.23	4429.37	17874.26										
0045	Luxury Tax	0.34	0.00	5.64	0.09	6.07	0.14	0.10	0.63	1.18	2.05	8.12										
0042	Entry Tax	14.03	11.00	168.82	267.01	460.86	2.25	0.59	1.16	1.15	5.15	466.01										
0029	Land Revenue	34.95	548.54	102.14	17.40	703.03	31.67	77.83	16.25	80.62	206.37	909.40										
0030	Stamps and Registration Fees	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00										
0045	Entertainment Tax	18.47	43.65	19.54	1.83	83.49	14.61	8.80	4.00	0.23	27.64	111.13										
0853	Minor Minerals, etc.	173.48	149.59	29.30	25.87	378.24	113.41	414.55	67.19	1.32	596.47	974.71										
0853	Major Minerals	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00										
0039	State Excise	0.00	0.11	28.96	2.27	31.34	0.99	13.82	4.59	1.52	20.92	52.26										
0041	Taxes on Vehicles	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	147.20	14.97	11.24	32.65	206.06	206.06										
0042	Taxes on Goods and Passengers	190.80	0.00	0.00	0.00	190.80	99.62	300.08	72.36	6.00	478.06	668.86										
0043	Electricity Duties	0.00	0.00	0.00	507.40	507.40	0.00	8.23	5.73	0.22	14.18	521.58										
	Total	21650.51	9350.65	13585.91	6583.48	51170.55	10394.24	3376.93	3574.99	4283.90	21630.06	72800.61										

Note :- The outstanding amount pertains to the end March figures for the previous year.

FORM B-2

[See Rule 8 (1)(b)]

ARREARS OF NON-TAX REVENUE (2015-16)

(Rs. In Crore)

Major Head	Description	Less than one year 3	One year and above but less than two years 4	Two years and above but less than five years 5	Five years and above 6	Total 7
1	2					
	(A) Interest Receipts, Dividends and Profits	1.51	1.10	4.14	433.69	440.44
0049	(i) Interest Receipts	1.40	1.10	4.13	433.69	440.32
0050	(ii) Dividends and Profit	0.11	0.00	0.01	0.00	0.12
	(B) General Services	59.54	85.49	114.06	459.13	718.22
0055	(i) Police Receipts	4.32	19.66	21.73	399.76	445.47
0056	(ii) Jail Receipts	2.01	0.67	1.85	8.58	13.11
0058	iii) Stationary & Printing	53.04	64.97	90.28	50.41	258.70
0059	(iv) Public Works	0.17	0.19	0.20	0.38	0.94
	(C) Economic Services	309.96	15.11	439.93	1,150.62	1,915.62
0853	(i) Royalty Receipts	0.97	3.24	98.26	75.22	177.69
0404	(ii) Dairy Development	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0406	(iii) Forestry and Wild Life	0.14	0.07	0.21	2.45	2.87
0700 0701 0702	(iv) Major, Medium & Minor Irrigation	287.76	0.00	311.83	1032.26	1,631.85
0425	(v) Co-operation & Marketing	21.09	11.80	29.63	40.69	103.21
	(D) Other Receipts (Social Services)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Total	371.01	101.70	558.13	2043.44	3,074.28

FORM B-3

{See Rule 8(1) (c)}

Guarantees given by the Government

(Rs. In crores)

Sr. No.	Name of the Department	Outstanding at the beginning of the previous year 2015-2016	Additions during the year 2015-2016		Deletions (other than invoked) in the year 2015-16	Invoked during the year 2015-2016		Outstanding at the end of the year 2015-2016	Total guarantee entries at the end of 2015-16	Guarantee commission or fee	
			4 a	4 b		Discharged	Not Discharged			Receivable 2015-16	Received 2015-16
1	2	3	4 a	4 b	5	6	7	8	9	10	11
1	Industry, Energy & Labour Department (Industry)	12.88	0.00	0.00	12.88	0.00	0.00	0.00	0		
2	* Social Justice and Special Assistance department	511.69	0.00	67.82	92.51	0.00	20.26	487.00	23		
3	Urban Development Department	199.44	0.00	37.80	39.05	0.00	0.00	198.19	14		
4	Industry, Energy & Labour Department (Energy)	694.06	0.00	0.00	322.00	0.00	0.00	372.06	94		
5	Water Resources Department	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0		
6	Public Works Department	1229.85	0.00	0.00	25.23	0.00	0.00	1204.62	5	1454.18	29.09
7	Tribal Development Department	32.54	0.00	1.08	1.66	0.00	0.00	31.96	1		
8	Co-operation, Marketing & Textile Department	3797.27	1200.62	341.91	1069.01	0.00	0.00	4270.79	254		
9	Water Supply & Sanitation Department	1078.46	0.00	0.00	527.46	0.00	0.00	551.00	168		
10	Minority Development Department	43.01	0.00	0.00	5.01	0.00	0.00	38.00	2		
11	Planning Department	674.44	0.00	0.00	51.49	0.00	0.00	622.95	2		
	TOTAL	8273.64	1200.62	448.61	2146.30	0.00	20.26	7776.57	563	1454.18	29.09

Note : - 1. Information based on the figures made available by the concerned administrative depts and information available with Finance Department.

2. Loan received on the revolving guarantee & amount changed due to revised interest rate, are shown in the column no. 4 b

3. * The Maharashtra state co-op.Hsg. Fin.corp.Ltd.s Guarantees was invoked during the year 2013-14 Rs.9.08 cr.and during the year 2014-15 Rs.2.55 cr was discharged. Balance amount 20.26 crore is yet to discharged.

FORM B-4**[See Rule 8(1)(d)]****Statement on the Number of Employees and Salary Expenditure (2015-16)**

Category of Employees	Number of Employees	Salary Expenditure (Rs. in Crore)
1	2	3
A) Government	571049	27685.63
B) Government Aided Institutions	910932	41255.67
C) Public Sector Units	245840	11430.20
TOTAL (A+B+C)	1727821	80371.50

Note :- 1) The above information pertains to the end March figure for the previous year

2) Figures are provisional.

FORM B-5

[See Rule 8(1)(e)]

Statement of Government Expenditure

(Rs.in crore)

Object Head	Object of Expenditure	Previous Year Actuals (2015-16)	Current Year RE (2016-17)	Ensuing Year BE (2017-18)
1	2	3	4	5
1	Salaries	27685.63	28133.24	31141.34
2	Wages	3008.15	3808.85	4109.09
3	Overtime Allowance	28.45	32.40	36.77
4	Pensionary Charges.	18642.75	23290.03	25567.29
5	Rewards	112.96	135.24	134.47
6	Telephone, Elect.& Water Charges	436.09	532.35	557.32
10	Contractual Ser	91.67	143.20	177.60
11	Domestic Travel Expenses	329.92	428.65	431.15
12	Foreign Travel Expenses	1.70	2.42	2.61
13	Office Expenses.	1001.83	1265.90	1185.74
14	Rent/rates and taxes.	208.33	264.94	275.56
15	Royalty	0.00	0.00	0.00
16	Publications	23.27	24.99	32.47
17	Computer Expenses.	189.42	380.81	524.17
18	Off-Day Compensation	27.29	69.38	72.37
19	Diet Charges	1656.78	1833.50	1351.19
20	Other Administrative Expenses.	102.70	224.01	326.75
21	Supplies and Materials.	4808.05	5927.19	6400.30
22	Arms and Ammunition.	53.95	65.28	76.47
24	Petrol, Oil, Lubricants	139.88	249.55	255.78
25	Clothing and Tents.	71.78	173.96	183.89
26	Advertising and Publicity.	60.33	172.93	216.36
27	Minor Works	3690.41	4286.70	4058.18
28	Professional Services.	183.24	346.62	271.57
29	Purchase of milk etc.	287.23	149.55	172.53
30	Other contractual Service	28.13	17.79	15.24
31	Grants-in-aid(non -salary)	38181.69	58389.48	61043.42
32	Contributions (Non Salary)	2731.69	5200.87	2599.08
33	Subsidies(non-salary)	17989.09	23899.07	17948.93
34	Scholarships/Stipend.	3394.62	4622.67	4011.95
35	Capital Investment	332.32	361.04	265.81
36	Grants-in-aid (salary)	41255.67	44387.01	51358.03
41	Secret Service Expenditure.	12.77	16.95	16.79
42	Lump-sum Provision.	0.63	0.01	3518.37
43	Suspense	3.38	0.00	0.00
45	Interest	26340.49	29415.01	31619.67
50	Other Charges.	5118.93	5616.84	5591.47
51	Motor Vehicles	196.15	193.74	150.07
52	Machinery and Equipment.	398.74	1157.52	1022.31
53	Major Works.	12331.91	15531.81	18596.93
54	Investments	8387.83	8946.10	9174.68
55	Loans and Advances.	4293.79	9241.92	4803.41
56	Re-Payment of loans	10046.05	11013.55	16644.58
57	Livestock	3.70	4.66	4.97
60	Other Capital Expenditure	63.95	96.56	23.76
63	Inter-Account Transfer.	4233.31	3199.90	3245.13
64	Write-off Losses	0.00	0.00	0.00
72	Repairs & maintance	9.75	19.57	10.83
	Grand total	238196.39	293273.76	309226.41
70	Deduct Recoveries.	9947.45	10819.21	8828.74
	Net Total	228248.94	282454.55	300397.67

FORM B-6

[See Rule 8 (1) (f)]

Components of Government Liabilities

No.	Category	Outstanding amount at beginning of the year		Raised during the Fiscal Year		Repayment/ Redemption during the Fiscal Year		Outstanding amount at the end of the year		Remarks
		Previous Year Actuals (2015-16) (Y-2)	Current Year RE (2016-17) (Y-1)	Previous Year Actuals (2015-16) (Y-2)	Current Year RE (2016-17) (Y-1)	Previous Year Actuals (2015-16) (Y-2)	Current Year RE (2016-17) (Y-1)	Previous Year Actuals (2015-16) (Y-2)	Current Year RE (2016-17) (Y-1)	
{1}	{2}	{3}	{4}	{5}	{6}	{7}	{8}	{9}	{10}	{11}
1	Loans from Centre	8549.25	8228.57	583.94	1096.68	904.62	1117.04	8228.57	8208.21	
2	Special Securities issued to the NSSF	75985.67	75699.19	4014.78	1965.00	4301.26	5077.98	75699.19	72586.21	
3	Borrowing from Financial Institution/Banks	5343.72	4946.61	937.74	3099.00	1334.84	1226.85	4946.61	6818.76	
4	Market Borrowing	147576.07	176513.64	32439.95	44959.75	3502.38	3584.18	176513.64	217889.21	
5	Ways and Means/ OD from RBI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
6	Provident Funds, etc	22312.81	23521.48	4798.96	7639.83	3590.29	6127.76	23521.48	25033.55	
7	Reserve Deposits	33482.66	34742.98	10915.56	12973.52	9655.24	7255.92	34742.98	40460.58	
8	Off - Budget Borrowings	1010.60	549.50	0.00	0.00	461.10	499.00	549.50	50.50	
9	Other Liabilities	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	Total	294260.78	324201.97	53690.93	71733.78	23749.73	24886.73	324201.97	371047.02	

FORM B-7

[See Rule 8 (1) (g)]

Miscellaneous Liabilities Outstanding

(Rs. In crore)

Name of Department	Outstanding Amount at the end of year 2015-16
1	2
A: Major works, contracts and supplies	4091.22
B: Arrears of grants payable to various institutions including Panchayat Raj)	276.60

Only Major Works and Contracts above Rs.one crore each

Form B-8

[See Rule 8 (1) (h)]

Quality of Investments Based on Outcomes (Expenditure)

Sr. No.	Sector	Indicator	Description of Units	Total amount spent in year 2015-16 (Rs.in lakhs)	Total Units in year 2015-16	Amount Per Unit in year 2015-16	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1		Amount spent per unit of Roads					
	Roads	Asphalting : New Construction	Rs (Lakhs) / Lane kilometers	69919.82	1355.82 Lane Kms	Rs 51.57 Lakhs/ Lane kilometers	
		Asphalting: Black Topping only		340762.16	7725.18 Lane Kms	Rs.44.11 Lakhs/ Lane kilometers	
2		Water-bound macadam		30537.92	877.46 Lane Kms	Rs. 34.80 Lakhs/ Lane kilometers	
3		Cement concrete		11813.51	94.25 Lane Kms	Rs 125.34 Lakhs/ Lane kilometers	
4	Buildings	Amount spent per unit new building area made usable	Rs / Sq .mt	12811.78	78906.00 Sq.mt.	Rs. 16236.76 per sq.mt	Additional water storage created in million metre cube
5		Amount spent per unit of additional water storage created	Rs (Lakhs) / million meter cube	492963	222.620 Mm3	2214 Lakhs / Mm3	
6	Irrigation	Amount spent per unit increase in command area	Rs (Lakhs) / hectares	727309	47754 hectares	15.23 Lakhs / hectares	Command area increased in hectares
7	Watersheds	Amount spent per unit on watersheds completed	Rs / watershed completed	36964.00	389 watersheds	Rs 95.02 Lakhs/watershed	Jayukht shivar Abhiyan implemented as a campaign where selection criteria is village where incomplete as well as new watersheds are included. Therefore expenditure per watershed is observed to be more.
8		Amount spent per unit on watersheds in progress	Rs./ watersheds work in progress	746602.00	13341 watersheds	Rs 55.96 Lakhs / watershed	The watershed are being completed in phase wise manner in Integrated Watershed management Programming (IWMP) The watershed projects will be completed after receiving total planned fund.
9		Power Generated	Rs / unit Generated	1761886.16	47262 Mill. units	Rs 3.73 / unit	
10	Power	Power Purchased	Rs / unit Purchased	4769606.97	116324 Mill.units	Rs4.1/ unit	
11		Power Billed	Rs /unit Billed	7300079.24	141839 Mill/Units	Rs 5.15 / unit	
12		Percentage collection	% collected of that billed	0.00	0.00 Lakhs (Billed)	0.00%	

Form B-9

[See Rule 8(1) (i)]

Quality of investments based on outcomes (Revenue)

(Revenue collection from select sections)

Sr.No.	Sector	Indicator Revenue Collected	Description of Units	Total Amount Collected In Year (2015-16) (Rs.in crore)	Unit In Year 2015-16	Revenue Collected Per Unit In Year 2015-16	Remarks
				5	6	7	8
1	2	3	4				
1	Forestry	From forest area	Revenue collected per hectares of forest area	226.98	61619 hec	Rs.369/-per Hectare	
2	Sales Tax	From Sales Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	69660.81	GSDP at current prices (Rs.in Crores)	3.48 % of GSDP	
3	Professional Tax	From Professional Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	2192.74		0.11 % of GSDP	
4	Tax on Goods and passenger	From Tax on Goods and passenger	100 x revenue collected as a % of GSDP	1582.13		0.08 % of GSDP	
5	Electricity Duty	From Electricity Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	8506.37		0.43 % of GSDP	
6	Excise Duty	From Excise Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	12469.56		0.62 % of GSDP	
7	Stamps and Registration	From Stamps and Registration	100 x revenue collected as a % of GSDP	21766.99		1.09 % of GSDP	
8	Taxes on vehicles	i) From Light weight motor vehicles	100 x revenue collected as a % of GSDP	3493.59		0.17 % of GSDP	
9		(ii) From Heavy weight motor vehicles		2523.54		0.13 % of GSDP	

Note : GSDP for 2015-16 at current prices is Rs 20,01,223 crores based on estimated figures received from Directorate of Economics & Statistics.

Form B- 10
[See Rule 8(1) (j)]
Revenue Foregone

(Rs.in crore)

Sr.No	Department	Name of the Scheme	Total Amount of Revenue Foregone in (2015-16) Financial year	Remarks
1	2	3	4	5
1	revenue & forest (Revenue)	Scarcity like situation	1.01	Land Revenue Foregone
		paisewari less than 50 paise (Revenue)	1.87	Land Revenue Foregone
		land Revenue (General land revenue non agriculture tax, zila parishad tax, gram panchayat tax)	18.16	Land Revenue Foregone
		Total	21.04	
2	Industry,Energy & Labour(Energy)	Maharashtra Electricity Duty Act,1958	869.39	Electricity Duty Foregone
		Total	869.39	
3	Home (Transport)	Waiver of interest on the bare tax amt paid under section8 (A)(4) of Mumbai Motor Vehicle Tax Act.1958	0.0583	interest Foregone
		Forgone tax & Interest regarding late intimation in non-use vehicle cases under section 3 (3) of Mumbai Motor Vehicle Tax Act 1958	0.1736	Tax & interest Foregone
		Total	0.2319	
4	revenue & forest (Stamp duty & Registration)	packages Scheme of incentives 2013, IT/ITES policy 2015	58.85	Stamp duty Foregone
		Tourism policy 20016	0.83	Stamp duty Foregone
		The Special Township policy	20.62	Stamp duty Foregone
		Slum Rehabilitation Scheme	1.46	Stamp duty Foregone
		Special Economic policy	0.94	Stamp duty Foregone
		Maharashtra Co-op societies Act,1960	2.32	Stamp duty Foregone
		Exempted documents of Educational Institutions	1.78	Stamp duty Foregone
		Other miscellaneous policies	27.26	Stamp duty Foregone
		Co.op & Tex. Dept. Order No. Dt.22/7/1993	4.76	Stamp duty Foregone
		Agriculture credit policy	0.69	Stamp duty Foregone
		Housing policy	8.08	Stamp duty Foregone
		Total	127.59	
Total (1+2+3+4)	1018.25			